

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 1.50
voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Alzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . 0.09
» » » 1000 » . . . 0.08
» » » 3000 » . . . 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan MEVROUW N. VAN ZUYLEN-TROMP, 7a Heerengracht, aan den Heer H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag of aan den Heer M. A. VAN HEEKEREN te Zeist.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 212 Rieuwstraat, voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Inhoud van dit nummer.

De Troonrede. — Weekoverzicht. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Van Vreemde Koloniën. — Indië en zijn hervormers. — Boekbespreking. — Inhoud Tijdschriften. — Passagierslijst. — Feuilleton.

DE TROONREDE.

Behoeven wij het nog te zeggen, dat de woorden, door Hare Majesteit onze Koningin den 17den dezer gesproken, als aangevende het richtsnoer, waarnaar Hare regering in het nieuwe zittingjaar van ons Parlement's lands zaken ook in de koloniën en bezittingen in verre werelden verneemt te behartigen, ons een groote teleurstelling hebben gebracht?

De verwachtingen waren in koloniale kringen hoog gespannen, en moesten dit zijn voor velen, hoopvol gestemd als wij, door de samenstelling van het huidige ministerie, waarin twee mannen zitting hebben, met de nooden en wenschen, ten minste van de grootste onzer koloniën, verzuimd.

Gaan we nu eens over tot eene analyse van het, voor ons zoo gewichtig en tevens zoo teleurstellend staatsstuk:

«De algemeene toestand... van de koloniën geeft in menig opzicht reden tot tevredenheid... Verschijnselen zijn waar te nemen, die weder op eenige verbetering van den economischen toestand der Inlandsche bevolking op Java wijzen.» Geeft dat, met wat over het verzet in het Bandjermasinsche en in Zuid Celebes gesproken werd, — door het *Alg. Ned. Exportblad* terecht als weinig tactvol afgekeurd —, ons eenig recht, om te zeggen, met het *Vaderland* in de eerste zinsnede van het hiervoren aangehaalde, de erkenning te zien gesloten, dat in menig ander opzicht een krachtig poging naar verbetering geboden is?»

Neen, wie verbetering wenscht en wie verbetering wil, ziet den toestand onder de ogen, en laat niet met eenig welgevallen op de enkele lichtpunten den blik rusten, maar houdt zich veeleer de gebreken voor, om daaraan met kracht zijne zorgen te wijden, en de middelen te zoeken om daarin verbetering te kunnen brengen.

Het is daarom, dat wij noode in deze rede de zitting missen van het besef, dat met kracht de hand aan het roer moet worden geslagen om ons koloniaal schip van staat in de vrije zee te sturen naar veilige havens.

Wij behooren niet tot degenen, die bij elk

wisewasje klaar staan met hun: «Och, wij vergaan!»; maar wij meenen, dat goede stuurmanskunst eischt: de klippen en banken in het oog te houden, om die te kunnen omzeilen.

«De algemeene toestand geeft in menig opzicht reden tot tevredenheid.»

Is het niet, gegeven de vele klippen en banken, waartusschen ons koloniaal schip van staat is verzeild, alsof 'n gezagvoerder in gevaarlijk vaarwater, in stede van al z'n gedachten te concentreren op dat ééne punt: hoe breng ik mijn schip weer in veilig water?, zich daarvan laat afleiden door allerhande kleine mèevallers?

De vele klippen en banken?

Ja, waarheen wij het oog ook wenden, in Oost en West, overal staart ons de treurige economische toestand aan, waarin de volkeren onder ons gezag verkeerden. De financiële toestand der koloniën laat zeer veel te wenschen over. Suriname en Curaçao eischen steeds grooter bijdragen van het moederland, en Nederlandsch-O.-Indië ziet zich genoodzaakt tot invoering van nieuwe, en verhooging van bestaande belastingen om het koloniale vaartuig drijvende te houden. Hoe? — Later, wanneer we de indische begroting bespreken! Vanwaar de middelen, om in ons groot aziatisch rijk te voldoen aan de vele nooden, die zich steeds dringender zullen doen gevoelen, nu door heel Azië een ontwakken gaat, een drang naar hooger?

Hoe zullen we ons van onzen plicht kwijten, tegenover de volkeren in het onmetelijk, nog verwaarloosd gedeelte van den indischen archipel? Een plicht, waaraan men ons reeds meerdere malen heeft gemaand, en dien we kunnen vervullen, wanneer wij willen.

Is die wil wel aanwezig?

De klemlooze troonrede blijft ons daarop het antwoord schuldig, als op zoo menig andere vraag, die wij in het belang der koloniën zouden stellen, wij de bezieling ontbreekt, die het besef in zich bergt: tot een grootschen, doch moeilijken arbeid geroepen te zijn.

Neen, we kunnen niet nalaten te bekennen: dat wij in onze verwachtingen zeer teleurgesteld zijn.

Wat bijvoorbeeld nog te zeggen van die tirade, dat bij de noodig geworden versterking der middelen zal worden in het oog gehouden, dat de directe belastingen van de inlandsche bevolking op Java en Madoera niet mogen worden verzwaaard? Spreekt dat niet van zelf, en is dit niet een soort van goedkoop edelmoedigheidsbetoon, wanneer we toch onmiddellijk daarop zien gewag

maken van de voor «de economische verheffing» der bevolking te nemen maatregelen.

Eén lichtpunt bracht onze deze rede. Het is de in uitzicht gestelde meerdere financiële zelfstandigheid van Indië. Maar... het voorstel is nog in bewerking. Hoe lang zal dat nog duren? En moet intusschen in Indië alles maar zoo lang op zijn beeloof worden gelaten, met bezuinigingen en belastingen, terwijl één flinke kapitaalbelegging het groote sociale vraagstuk voor Nederland: de welvaart van Indië, tot oplossing zou brengen?

Het groote sociale vraagstuk voor Nederland? Deze troonrede doet ons vreezen, dat wij nog ver zijn van het oogenblik, dat de waarheid dier stelling tot onze bestuurders zal zijn doorgedrongen.

Week-Overzicht.

Een belangrijke week — te aanmatigend haast om daarvan in weinige regels een overzicht te willen geven. Wij meenen echter de opinie van vele belangstellenden in koloniale aangelegenheden weer te geven, wanneer wij verklaren, dat na de teleurstelling, welke de Troonrede ons bood, waarover hiervoren meer, ook de indische begroting ons weinig reden gaf, om ons voldoening te geven. Wij hadden een werk-program verwacht, en wat te voorschijn kwam, bleek 'n knap stuk werk op het gebied van bezuinigen en nog wat anders, waarmee onze groote kolonie in Azië, hare economische ontwikkeling weinig gebaat is. Wij komen natuurlijk nog op bedoelde begroting terug.

Die gedeelten der Troonrede, welke op Nederlandsch-Oost- en West-Indië betrekking hebben, schijnen aan de leden der Staten-Generaal weinig aanleiding tot opmerkingen gegeven te hebben. Alleen in de vergadering der Tweede Kamer van Dinsdag 26 dezer zeide de heer Troelstra, dat hij evenmin als onder het vorig kabinet de zinsnede; waar dankbaar erkend wordt, wat land- en zee-macht in den Indischen Archipel hebben verricht, stilzwijgend kon voorbijgaan, daar hij ook nu weder, zoowel uit de pers als van particuliere correspondenten, oorlogsfeiten heeft vernomen die de vraag bij hem doet rijzen: of onze troepen in Indië niet veeleer een systeem van afmaken volgen, dan een systeem van krijgsvoeren? En wettigt dit niet een ernstig en gestreng onderzoek, ook met het oog op onze internationale positie in de Koloniën?

De Minister van Koloniën (de heer Fock) verklaarde, dat het door den heer Troelstra bedoelde onderzoek slechts in Indië kan geschieden, maar dat men het gerust aan den gouverneur-generaal kan toevertrouwen, die ook nu weder in de instructie aan den bevelhebber van de Boni-expeditie uitdrukkelijk verklaarde, dat niet verbrand of vernield mocht worden.

De heer Troelstra bleef het noodig achten, dat men zich niet bepale tot het onderzoek naar de militaire opvattingen van de hooge autoriteiten in Indië, wier eilijkheid niet behoef gewantwoord te worden.

De minister beweerde, dat het niet aangaat op gezag van een courantenbericht een ambtenaar naar Indië te delegeren.

En zoo ging het voort. Onze commandant, die gefronwd was, gebruikte de maaltijden altijd thuis, vandaar dat Bodman hier het heft in handen had en iedereen tegen zich in 't harnas joeg, behalve een paar der jongste officieren, die er pleezier in hadden hem naar den mond te praten en daarmee den twijfelachtigen lof oogstten van: «jongens met een fijnen smaak te zijn.»

«Kom, ga mee in mijn voorgalerij een sigaar rooken», fluisterde Ripley mij in, toen wij na het eten opstonden en de meesten onzer zich naar de billard- en speelzaal begaven.

«Goed», zeide ik, «maar dan zal ik eerst van allen afscheid nemen.»

Daarop begaven wij ons naar zijn woning, die op een kwartier afstand lag. Het was een prachtige tropische avond; de maan prijkte in volle pracht aan het hooge, donkerblauwe hemelgewelf, dat bezaaid was met talloze schitterende sterren, en de koele wind, die na een snikheeten dag ons over de rivier tegenwoei, was bezwangerd met bloemengeur.

Toen wij rustig, in gemakkelijke stoelen gezeten, de grootsche natuur om ons gadesloegen, bekeerde ons onwillekeurig een gevoel van nietigheid tegenover al die forsche pracht. Een tijd lang zwegden wij beiden, ieder in zijn eigen gedachten verdiept. Opeens verbrak Ripley deze veelzeggende stilte: «Als ge in de buurt van Malvern komt, ouwe jongen, moet ge mijn kleine pakje zelf overhandigen. Het is 'voor mijn meisje, zoals ge wel reeds geraden zult hebben. Ik ben er zeker van, dat zij en haar vader, de oude heer Forrest, je gaarne zullen ontvangen. Ik zou 't zoo prettig vinden, als ge met haar kennis maakt en mij dan eens schrijven wildet, hoe zij 't maakt.»

Ik stemde gaarne hierin toe, te meer daar dicht bij Malvern een tante van mij woonde, die ik toch op moest gaan zoeken, hetgeen ik nu zeker spoedig na aankomst zou doen.

«Want weet ge», vervolgde Ripley, «ik moet nog meer dan een jaar dienen, vóór ik met verlof kan gaan. Toen haar ziekelijke moeder nog leefde, wilde Eva deze niet verlaten, omdat zij de eenige was, die haar verplegen kon; maar nu is zij vrij en zouden wij dadelijk kunnen trouwen.»

«Waarom laat ge haar dan niet uitkomen en trouwt te Rangoen?»

«Dat zou haar vader nooit goedvinden. Hij is een beste

Het debat over de algemeene strekking wordt gesloten en die strekking goedgekeurd.

Met welgevallen... de Troonrede-stijl zit ons nog in de pen — zal zeker het bericht hier te lande in koloniale kringen vernomen zijn van de onderwerping der vorstin van Loewoe, die door het teekenen der «Atjeh-verklaring» het toekomstig lot van haar rijk in handen van het indisch gouvernement heeft gesteld. Moge dit in de nieuw onderworpen landen in Zuid-Celebes de stof vinden voor eene samenwerking van hoofden en bestuur in het belang van land en volk, of anders zoo spoedig mogelijk trachten, zich die stof te verwerven, door zich met de opleiding te belasten van zijne toekomstige medewerkers.

De correspondent van de *N. R. Ct.* te Batavia seint 27 dezer: «Van Loenen vond Soppeng onvriendelijk. Vrij- andelijk heden verwacht.»

Uit de Pers. Indië en de heer de Meester. *Nieuwe Cour.* van 20 dezer. De Troonrede, diverse bladen. De landvoogd van Ned. Indië, *Alg. Hbl.* 21 dezer. Exploitatie van Banka, *id.* van 19 dezer.

Naar aanleiding van den juichkreet van het *Bat. Nieuwsblad*: «Mr. Th. de Meester zijn wij dan voorgoed kwijt!» merkt de *Nieuwe* op, dat Indië haars inziens allerminst reden heeft om'er zich over te verheugen, dat het den heer de Meester «kwijt» is.

«Ware, schreef zij, «de heer de Meester niet geroepen om als raadsman der Kroon op te treden, zoo hadden wij juist hem bijzonder gaarne opnieuw den ambtsetel zien vervullen, welken het *Bat. Nbl.* zoo verheugd is hem te zien ruimen. Immers, gelijk uit ons artikel «Bezuinigingen en Leenen» (Avondblad van 22 Juli) kan worden opgemaakt, had de kens van den heer de Meester voor het vice-presidentschap de verwachting bij ons opgewekt, dat de financiële beginselen, door hem den vorigen winter in het *Indisch genootschap* ontwikkeld, door en ook spoedig na zijn terugkomst in Indië praktische toepassing zouden verkrijgen, terwijl de samenvoeging van een zoo voortvarend en krachtig man als van Heutz en een zoo bedachtzaam man als de Meester, ons bijzonder gelukkig voorkwam en ons goeds voor Indië deed hopen.»

Het blad merkt evenwel op, dat de heer de Meester, ook in zijn nieuwe functie, voor Indië nog een stem in het kapittel zal hebben bij de, in het uitzicht gestelde belangrijke hervorming op financieel gebied.

Want ongetwijfeld zal zijn stem en zijn ervaring in den raad zijner tegenwoordige collega's zwaar wegen, wanneer dit zoo voor Indië, als voor Nederland gewichtige voorstel er in behandeling komt. En hoewel wij den inhoud en de bijzonderheden van dit voorstel niet kennen, dus begrijpelijkerwijze een voorbehoud stellen, juichen wij zijn aanwezigheid bij de beraadslagingen daarover ten zeerste toe.

Moge de Kegeering erin slagen, voor het vice-presidentschap van den Raad van Indië een man te vinden, die het verlies 't welk onze Indische bezittingen door het niet wederkeren van den heer de Meester lijden, volkomen helpt vergoeden.»

De Troonrede gaf, in verschillende bladen besproken,

man, maar een vormelijk predikant van den ouden stempel. Ook heb ik destijds aan haar moeder beloofd, dat ik Eva zou komen halen, en mijn woord wil ik natuurlijk gestaan doen.»

«Maar weet je wel, kerel, als ge zoo dikwijls van malaria te lijden hebt, zul je van zelf wel gauw met verlof moeten gaan.»

«Onmogelijk», antwoordde Ripley beslist. «Dan zou mijn carrière bedorven zijn. Ik moet zien, dat ik het nog een jaar hier uthoud. Als 't al te erg wordt, zal ik mij te Rangoen onder behandeling stellen. Maar 't is wel hard voor ons beiden, nu zij vrij is. Kijk dit is zij!»

Hij nam het medaillon van zijn horlogeketting en legde 't geopend in mijn hand. Ik zag het portret van een beeldschone meisje, met een bijzonder liefvallige uitdrukking op haar gelaat.

«Als er engelen op aarde zijn, dan is zij er een», zeide hij verrukt. «Zij is heel mooi, maar haar grootste aantrekkelijkheid is toch haar lief karakter; een reine ziel kijkt haar de oogen uit, zij is de verpersoonlijkte eenvoud en oprechtheid. Ik heb altijd gezegd, dat een goede vrouw beter is dan de beste man; zij heeft voor mij iets heiligs. Ik weet maar al te goed, dat ik harer niet waardig ben.»

«Hij nam het medaillon weer van mij aan en kuste het eerbiedig, terwijl hij naar binnen ging om het pakje te halen.»

«Kom nu eens even hier bij het lamplicht kijken», riep hij mij toe.

Ik stond op en liep met loome schreden de kamer in, waar ik een prachtig met blauwe edelstenen bewerkte, zilveren ketting met bijpassende armbanden en ooringen op de tafel zag liggen.

«Is dit niet mooi?» riep hij opgetogen. Die inlanders hier verstaan de versieringskunst toch meesterlijk. Europeesche sieraden halen er immers niet bij!, hetgeen ik volkomen beaamde.

«Je moet ze haar persoonlijk geven; dat is bijna zoo goed, alsof ik ze haar zelf gaf; en mij dan schrijven hoe zij ze vond. «Nu zal ik ze buiten gaan inpakken, de maan schijnt helder genoeg.»

Wij hadden met onzen rug naar de voorgalerij gestaan; toen wij ons omkeerden, viel mijn oog dadelijk op de stoelen, die wij verlaten hadden en die nu in het volle maanlicht stonden; in een daarvan, die van Ripley, zag ik eene vrouwelijke gedaante zitten, in een licht gewaad gehuld. Ik greep mijn kameraad bij den arm en

FEUILLETON.

Aan de twee Uiteinden der Aarde.

Naar het Engelsch van FR. SWINEY, uit „East en West”.

Als den dag van gisteren, herinner ik mij dien bizonderen avond, waarop het ondervolgende voorviel. Het is mij, alsof ik nog den druk voel der vochtig-zware hitte, welke er toen heerschte in de eetzaal van het infanterie-regiment in Birma en die zeker niet bevorderlijk was voor den ongedwongen, prettigen toon aan tafel. Nauwelijks had ik ook ieder de voor hem bestemde plaats ingenomen, en ik merkte aan de uitdrukking op de verschillende gelaatsstreken, dat er weer een van die onweders op til was, die niet zelden de rust van onzen maaltijd plachten te verstoren.

Ripley, die adjudant en tijdelijk tafelchef was, keek ook verrukt den kring rond, alsof hij er een voor gevoel van had, dat er iets broeide, dat het een of ander de gramschap zou opwekken van Bodman, den onderbevelhebber, en smulpaap van het eerste water, die zich den geheelen dag lang kon verkneuteren in het vooruitzicht op een lekker avondmaal en die, wanneer hij iets niet naar zijn zin vond, zoo kon uitvaren, dat alle bedienden in de eetzaal stonden te rillen en te beven.

Ripley zelf was een zeer ingetogen, matig man en zag er op dat oogenblik, daar hij pas van malaria genezen was, niet naar uit, dat hij opgewassen zou zijn tegen kleinste, boosaardige uitvallen. In zijn eenvoud kon het hem soms erg hinderen, dat enkele zijner kameraden van hem maag een afgod schenen te maken. Bodman's kleine, zwarte oogjes glinsterden reeds onheilspellend en al heel gauw hoorde men zijn schel geluid boven het algemeen geroeg der stemmen uitschreeuwen:

«Zeg eens, Ripley, is er nog geen andere sherry genomen, in plaats van die vuiligheid, welke wij den laatste keer te drinken kregen?»

Ripley antwoordde kalm, dat hij nog geen tijd had gehad om nieuwe te bestellen.

«Geen tijd! Geen tijd!» bulderde Bodman. «Daar had je maar tijd voor moeten maken. Intusschen worden wij vergeven door dit bocht dat je ons te drinken geeft. Ik

noem dat schandelijk plichtverzuim!» «Kom, kolonel», waagde ik tusschen beide te komen, «er is heusch geen reden om zoo te keer te gaan; dit merk hebt u zelf destijds in Rangoen uitgezocht en ons doen toezenden.»

«Waarop Bodman met de noodige plechtigheid beweerde: «Dan ben ik heilig overtuigd, dat wij schandelijk opgelicht zijn met deze sherry; die leelijke gawdierven hebben ons het slechtste bocht gestuurd, dat zij maar hadden!»

Daar dit de laatste maal zou zijn, dat ik mee aan tafel zat, omdat ik den volgende dag voor een jaar met verlof naar Engeland ging, liep het gesprek verder over mijn aanstaand vertrek, zoodat ons de gewone hartgrondige klachten over de verdorvenheid van het menschedom in het algemeen, en van de Engelsch-indische kooplieden in het bijzonder, gelukkig bespaard bleven.

«Ik zou zoo gaarne willen, dat ge een pakje voor mij meenaamt», zeide Ripley zachtjes, «als ge straks even met mij mee naar mijn huis wilt gaan, zal ik 't je geven.» Ik antwoordde, dat ik hem volgaarne dien kleinen dienst zou bewijzen, want Ripley was een mijner beste kameraden, op en top een fatsoenlijk man, eigenlijk meer geleerde dan solaat. Hij verdiepte zich dan ook altijd in allerlei theoretische krijgsplannen. Ik wist, dat hij verloofd was met een allerlieft meisje in Engeland en kon dus wel gissen, dat het pakje voor haar bestemd zou zijn.

Juist kwam een bediende met een sauskom bij Bodman, die onderzoekend, door zijn ééne oogglas kijkend, op biten toon vroeg: «Wat moet dit verbeelden?»

«Sauce Sahib», antwoordde de jongen bedeesd.

«Wat?»

«Sauce Sahib, om u te dienen, saus bij de visch.»

«Noem je dat saus?? — Hofmeester kom eens hier.»

Deze naderde schoorvoetend.

«Noem je dit saus? Gooi het maar weg! Ripley, leg den kok vijf roepjen boete op, zoo'n ellendeling! Om die vuiligheid saus te durven noemen! Een mooi begin van den eenigen maaltijd, die ons hier per dag wordt toegediend. 't Is meer dan schandelijk!»

En zich weder tot Ripley wendend: «Waarom jaagt ge dien kok toch niet weg! Wij moeten morgen hierover maar eens een vergadering beleggen, dan kan die sherry-kwestie meteen ter sprake komen. Maar met jou is toch geen reë te halen, vooral sedert je aan de water-kuur bent.» (Dit sloeg op het feit, dat Ripley sedert eenige maanden geheel-onthouder was.)

wat het koloniaal gedeelte betreft, weinig stof tot tevredenheidsbetuigingen. Het was, zoover de bladen betreft, die wij er op nasloegen, alleen het *Vaderland*, dat zijne ingenomenheid betuigde, om hetgeen niet in die rede werd opgenomen. «De algemeene toestand in de koloniën gaf in menig opzicht reden tot tevredenheid» heette het daar en het blad leest er de erkenning uit, dat in menig ander opzicht een *krachtig poging tot verbetering* (wij cursiveeren) geboden is. De *Nieuwe* zegt alvast terecht, dat de koloniale paragraaf weinig belangrijks biedt. Het groote Rotterdamse orgaan schortte zijn oordeel op, totdat de begroting er zou zijn. Het *Alg. Hbl.* somde de enkele, voor Indië belangrijke aangekondigde maatregelen en voorstellen op zonder meer. Het *Exportblad* van den heer Kamerlingh Onnes liet er zich al heel weinig gunstig over uit. En van de bladen eener andere richting dan de ministerieele konden we ook al weinig goeds te lezen krijgen. Het was dan ook voor de koloniën een verre van bemoedigend stuk.

In het *Alg. Hbl.* van den 21en dezer komt van de hand van C. d. V. een artikel voor, waarin gewezen wordt op hetgeen door den heer van Heutsz, in het eerste jaar van zijn bestuur, in Indië is verricht op het gebied van het herstel der rust en consolidatie van ons gezag in den indischen archipel. Het is schrijver evenwel niet te doen om aan te dringen: op den eenmaal ingeslagen weg — zoo voortvarend mogelijk — voort te gaan. Hij wijst er op, dat de actie in dit eerste jaar zal leiden, of heeft geleid, tot verbetering van de toestanden, uit het oogpunt van rust, op de groote eilanden van den archipel. Het is nu de tijd om het hier aangevangen werk te consolideeren, en in die gewesten de hand aan den ploeg te slaan voor hunne economische ontwikkeling.

In hetzelfde blad komt een artikel voor over de exploitatie van Banka, waarin ten eerste gewezen wordt op het feit, dat staatsexploitatie niet altijd het meest voordelig uitkomt, ten tweede aangedrongen wordt op het aanbrengen van de noodige verbeteringen in het staatsbedrijf op dat eiland. Het blad schreef van ter zijde te hebben vernomen, dat het den heer van der Stadt zou zijn gelukt te Pakhoi met een deursche firma een contract te sluiten, voor den aanvoer van 4000 arbeiders, telken jare gedurende den tijd van vijf jaren, zoodat het telegram, volgens hetwelk de zending van den heer van der Stadt geheel zou zijn mislukt, waarschijnlijk slechts slaat op diens pogingen om ook te Swatow te slagen voor den jaarlijkschen aanvoer van 2000 arbeiders voor de timmijnen op Banka.

Oost-Indische Berichten.

Beoordeelingen van de, op inlandse wijze bereide en aan de Wijnkoopsbaai in Ned. Indië geogste katoen.

Meenende, dat het egyptische katoen, dat aan de Wijnkoopsbaai in 1904 geogst was, op de europeesche markt hooger genoteerd zou worden, wanneer het na het van de pitten verwijderen door middel van het daarvoor begezigde handwerktuigje, genaamd *hinesan*, nog verder op inlandse wijze werd gezuiverd door middel van het handwerktuigje, genaamd *peteng*, werd alle van de proefaanplantingen in 1904 geogste egyptische katoen aan beide behandelingen onderworpen.

De bedoeling zat daarbij voor, schrijft de heer **Eekhout** in de *Javabode*, om deze katoen ter beoordeeling naar Europa te zenden, bereid op dezelfde wijze, zoodat dit geschiedt door de inlandse bevolking met hare eigen inheemsche, kortstoppelige katoen, welke in dien toestand onder haar verhandeld wordt voor het spinnen harer garens, ten behoeve van het weven op hare vóór-historische, primitieve weeftoestellen. De op deze wijze verkregen katoen werd, zoodat bekend, toen als monster allerwegen ter beoordeeling verspreid, ten einde daardoor verdere inlichtingen te verkrijgen.

Uit de hierna volgende, beknopt weergegeven beoordeelingen, blijkt dat het product zelf, zoodat het van de plant geogst wordt, goed is te noemen; dat het door aanwending der vorengenoemde handwerktuigjes mishandeld wordt en in waarde verliest; dat het van zaad zuiveren dezer katoen per inlandsch houten handwerktuigje «hinesan» aan het product den zijdeachtigen glans onthoudt, dien het verkrijgt en behoudt bij aanwending der machinale zuiveringsbewerking per «gin» of egenrenermachine; en dat door het verder bewerken per «peteng», waardoor feitelijk een eerste spinbewerking verricht wordt, het product niet alleen nóg verder mishandeld wordt, maar dat daardoor de stapel voor een groot deel gebroken wordt, die juist door zijne meerdere lengte de waarde er van anders aanmerkelijk zou verhoogen.

De beoordeeling van de zijde van het Museum voor technische en handelsbotanie van het departement van landbouw te Buitenzorg luidde: «het monster is goed

te noemen, maar de zijde-achtige glans, eigen aan het product uit Egypte zelf, ontbreekt er aan.»

Dezen zijde-achtigen glans nu, zal de in Java geogste egyptische katoen ongetwijfeld verkrijgen «bij aanwending van krachtige, machinale, moderne zuiveringsmachines.» Van de zijde der katoen-makelaarsfirma Calcoen en Zn. te Amsterdam, werd de eerste beoordeeling uit Europa ontvangen, waarin voorkomt o. m., «dat de katoen in kwestie het aanzien heeft van afval van egyptische katoen en dat het inlandse handwerktuig, dat ze niet alleen van pitten heeft gezuiverd, maar ook een eerste spinbewerking heeft doen ondergaan, de waarde er van niet heeft verhoogd. Een *gin* zal het egenrenerproces beter doen en de katoen in den toestand afleveren, zoodat de europeesche spinner ze gaarne wenscht te koop.» Buitendien brengt de indische bewerking den prijs reeds op f 2 ruim per half kilo.

«De kleur is goed en de stapel niet onbevredigend.» De waarde wordt gesteld op pl. m. 28 cents per 1/2 kilo, wat aangaat den hoofdinhoud van het kistje; de laagjes product-Wilhelmina worden zwakker van stapel geacht en daarom 1 à 2 cents per 1/2 kilo minder waard. «De bewerking door de oude vrouwen met die inlandse machines is tijdrovend, duur en onpractisch», voegt de heer de Clercq, lid der firma de Clercq en van Essen te Amsterdam, er aan toe. «Machinale reiniging acht hij derhalve absoluut noodzakelijk, zoodat ter verhoogen der handelswaarde, als ter verlagring der kosten.»

De cultuur zelf is flink op weg, om die met eigen middelen tot eene zekere hoogte op te voeren en dit wordt noodig geacht, opdat de cultuur aan de Wijnkoopsbaai op den duur succes hebbe.

De heer Louis J. M. Bonke, nederlandsch consul te Liverpool, oordeelt, dat «de katoen in sterkte en lengte «goed is uitgevallen, maar dat de kleur te geel en te «dull» is. Verder zijn er teveel oneffenheden in, waardoor «zij slecht verwerkt. Deze oneffenheden moeten er, vóórdat de katoen gesponnen kan worden, uitgehaald worden.» De katoen schijnt slecht gezuiverd te zijn en ziet er daardoor uit als: «Egyptian waste». Overigens meent men, «dat katoen in Java zeer goed zou groeien en dat «het noodzakelijk zou zijn, dat de aanplant onder toezicht van goede experts ingevoerd zou moeten worden.» Verder bleek, dat de cultuur met egyptisch katoenzaad, aan de Wijnkoopsbaai, een product geeft, dat op de markt goede prijzen zal kunnen behalen, wanneer de bereiding en bewerking geschiedt langs machinale weg, met de beste en krachtigste machines. Tevens bleek ook, dat er gestreefd moet worden product te verkrijgen van het «Sea-Island-katoenzaad», te meer omdat gebleken is, dat de klimatologische en andere gesteldheden der W.-I. eilanden, in tal van opzichten geheel overeenkomen met die der eilanden van den N.-I. archipel, waar, zoodat bekend, de katoencultuur de door inheemsche bevolking der inferieure soorten reeds sinds eenen eeuw bestaat, doch verwaarloosd, zoodat het alle aanbeveling verdient, om daar ook aanplantingen uit Sea-Island-katoenzaad in 't leven te roepen, ten einde bij 't slagen dier cultuur de zekerheid te verkrijgen van het bezit van de hoogst waardevolle Sea-Island-katoen.

Van professor Wijnham R. Dunstam, directeur van het Imperial Institute of the United Kingdom, the colonies and India» werd de mededeeling ontvangen, dat het monster zou worden opgenomen in de tentoonstelling, die eene aanschouwelijke voorstelling geeft van de britsche katoencultuur en van de aanwending van katoen in den handel, welke thans in 't Keizerlijk Instituut geopend is. Door de directie der N. D. Lloyd, O. Aziatische Farht, te Bremen, werd bericht, dat de Bremer katoenbeurs — van de zijde der experts — «het monster zóó onregelmatig in haar en zóó vol «waste» vond, dat zij het product slechts met egyptischen afval kunnen vergelijken, de waarde daardoor geheel nominaal en het monster veel te klein wordt.

Van het Bureau voor Handelsinlichtingen, directeur O. Kamerlingh Onnes — werd, middels den heer Opten Noort, directeur der St. V. Mij «Nederland», te Amsterdam, de mededeeling ontvangen, dat het monster door hen wordt geëxposeerd.

Verder kwam in de *Telegraaf* van 20 Juni j. de mededeeling voor, dat het monster onderzocht is door de H. H. Streur & Co. en bevonden is, «dat de stapel lang is, zeer zijdeachtig en sterk en dat de kwaliteit is gelijk te stellen met «good middling» tot «middling fair» amerikaansche katoen, maar de kleur te bruin is.

Verder werd 't betruurd, dat door de slechte bewerking bij 't zuiveren, de katoen zeer veel te lijden heeft gehad, waardoor de gloed en het karakter geheel gemist worden van de amerikaansche katoen en men bij eersten oogopslag eerder zou denken een monster «linters» voor zich te hebben, dan wel katoen. «Linters» is katoen, die reeds in de machine is geweest en waaruit alle leven verdwenen is.

Het gemis van gloed en karakter wordt ook door deze heeren toegeschreven aan het ontbreken van eene goede

machinale bereiding van het product.

Ten slotte is de firma van Beghen & Co. te Amsterdam van meening, dat het monster eene goede kwaliteit aantoonde en het karakter van egyptische katoen vrijwel heeft behouden. De tegenwoordige marktwaarde wordt geschat op c. a. 35 à 38 cent per half kilo.

Levendige handel in kippen wordt van Semarang uit gedreven met Singapore, schrijft de *Sem. Cr.* Natuurlijk gaat de kakelende lading 't meest met chineseesche booten, die goedkoopere vrachtprijzen berekenen.

Door dezen grooten uitvoer, zegt het blad, zal het pluimvee op Java zeker niet goedkoop worden.

Na de vorige week onder onze berichten de klachten te hebben opgenomen, die aangevoerd werden tegen het beheer der **pandhuizen**, nemen wij thans met voldoening over wat de *Java-Bode* van 24 Ang. j. schrijft: «De controleur van politie te Soerabaja heeft, dank zij zijn activiteit, dezer dagen bewijsmateriaal in handen gekregen, dat de bij voortdurende door de bevolking tegen den pandhuispacht geuite grieven, gegrond zijn. Op last van het plaatselijk bestuur, stelde de controleur, in vereeniging met zijn schouten en politie-opzieners, in verschillende pandhuizen onverwachts een onderzoek in naar den staat, waarin de pandboeken verkeerden.

In alle pandhuizen werd bevonden, dat de boeken gedurende geruimen tijd niet behoorlijk en niet dagelijks waren bijgehouden. Bovendien zijn verschillende overtredingen geconstateerd, waarover de pachters zich voor het gerecht zullen hebben te verantwoorden. Zij zullen de op die overtredingen gestelde boeten niet kunnen ontloupen.»

Moge het goede voorbeeld der Soerabajasche politie op alle plaatsen, waar zulks noodig is, navolging vinden.

Hollandsche deskundigen hebben dikwijls beweerd, dat een **papierfabriek** in Indië bezwaarlijk zou kunnen bestaan. Maar nu komt een schrijver in den *Ceylon Observer* mededeelen, dat citroneella- en managrasen, die ook in Indië uitstekend gedijen, (citronellagrass wordt in de af. *Tijloeroek* aangeplant voor de extractie der olie) een uitmuntend materieel vormen voor papierfabricage. Er zonden reeds stappen zijn gedaan om in Ceylon een papierfabriek op te richten. Elders in Britsch-Indië bestaan verscheidene papierfabrieken, die renderen.

Aan een hoofdartikel in het *Bat. Nbl.* omtrent **Banka** ontleenen we de mededeeling, dat de begrotingsberekeningen voor 1904 op 190.000 picols tin er voor 1905 op 200.000 picols gerekend wordt. In stede van 190.000 picols, gaf 1904 niet meer dan 155.000 picols, en wat 1905, zal brengen, hangt nog in de lucht!

Naar hetgeen voorkomt in de ontwerp-begroting voor 1906, werd daarbij gerekend op een ontvangst uit het tin van f 18.107.555 en een uitgaaf van f 5.999.179; een winst dus van ruim 10 miljoen.

Het nieuwe werkjaar werd echter ingezet met een tekort van 7000 op de benodigde 15000 werklieden. Blijft deze toestand dezelfde, dan betekent dit, dat de productie nauwelijks iets meer dan de helft der raming heeft bedragen.

De raming van 126000 picols voor 1906, tegenover 200000 voor 1905, bewijst reeds hoe het werkliedenvraagstuk de productie zelfs voor de eerstkomende jaren beheerscht.

Het jaar 1905 zal dus al evenzeer een onvoordeelig jaar blijken te zijn. Gesteld al dat het evenveel geeft als nu voor 1906 wordt geraamd (deze schatting gaat veel lager), dan zou dat een vermindering in de productie zijn van rond 75.000 picols, gevende een verlies van f 3.375.000.

Aan winstderiving dus voor 1904 f 1.575.000
" 1905 f 3.375.000
" 1906 f 2.880.000.

Een winstderiving dus, die in hoofdzaak, zoo niet uitsluitend, wordt beheerscht door het **werklieden-vraagstuk**, dat op zijn beurt weder afhangt van de **behandeling** der werklieden.

Onze bestuursvestiging te Meraké in Febr. 1902 heeft dus reeds eenig succes gehad, althans aan één der gekoesterde verwachtingen beantwoord, blijkende uit een rapport van een engelsch controleur, voorkomende in het jaarverslag van **Britsch Nieuw Guinea**, waarin voorkomt, dat het voorstation te Boegi werd opgeheven, omdat er niet langer reden tot bestendiging bestond. De invallen van inlanders uit nederlandsch gebied (der Toegiri's) hielden in het begin van 1902 op en daar de politie te Boegi bijna uitsluitend diende tot afwerping dier invallen, verviel de noodzaak tot bestendiging.

Wij hopen echter met den berichtgever in 't *Bat. Nbl.* dat het weren van sneltochten niet het eenige doel der vestiging te Meraké zal blijven.

iets ongedwongen liefs in haar manier van zijn en ook met den gemoedlijken, hoogst ontwikkelde predikant was ik spoedig op mijn gemak.

Aan tafel, naast de gastvrouw gezeten, bracht zij het gesprek telkens op Indië en op Robert Ripley. Met angstige belangstelling vroeg zij: «Is zijn standplaats niet erg ongezond? ik vrees zoo, dat hij den laatsten tijd weer erg veel van malaria te lijden heeft gehad. Hoe zag hij er uit, toen U hem verliet?»

Met omzichtigheid antwoordde ik, dat hij er toen niet slechter uit zag dan gewoonlijk. Hij was altijd een tenger, bleek man geweest.

«Ik ben erg verlangend om Indië te zien», hernam zij, «om er van nabij kennis te maken met de bevolking, met hare zeden en gewoonten, en haar godsdienst, die zoo oud is en toch zoo nieuw, want, zoodat U weten zult, strookt de oude leer hunner Veda's volkomen met hetgeen door de nieuwste wetenschap thans wordt verkondigd. Onze westerse ontwikkeling schijnt duizenden jaren gesluismer te hebben, en nu eindelijk tot de ontdekking te komen van waarheden, die reeds lang in Indië bekend waren.»

Zoo leidde ons gesprek ons onwillekeurig tot dezelfde onderwerpen, die ik met Ripley in zijn voorgalerij besproken had.

Na het eten vleiden wij ons in gemakkelijke stoelen onder den grooten boom voor het huis, doch nauwelijks had ik mijn sigaar uitgerookt, of Eva Forrest vroeg mij: «Als U niet te moe is, wilt U dan een eindje met mij den tuin in loopen; ik zal U onze kerk toonen, die maar van uit één open plekje te zien is.»

Natuurlijk sprong ik dadelijk bereidwillig op, want reeds den geheelen avond had ik verlangend uitgezien naar een geschikte gelegenheid om haar het aan mij toevertrouwde pakje te kunnen overhandigen en ik meende, dat deze zich nu van zelf zou voordoen; hetgeen dan ook werkelijk het geval was. Nadat wij eenige dichtbegroeide lanen doorgewandeld waren, luisterend naar het gezang der nachtegelen, hield zij plotseling voor een laag, oud muurtje stil, en zeide: «Hier zijn wij er; kijk U nu eens naar beneden.»

Welk een verrassend schoon gezicht, daar diep in het dal, het schilderachtige kerkje te zien liggen!

«Dit is mijn lievelingsplekje», vervolgde zij, «laat ons hier een oogenblikje gaan zitten. Het is misschien de eenige gelegenheid, die ik heb, om U alleen te spreken, en ik heb U een verzoek te doen. U is een goed vriend

Voor het onderzoeken om geheele of gedeeltelijke kwijtschelding van pachtschuld voor **noodelijende koffie-ondernemingen**, is in elke afdeling der Preanger een permanente commissie benoemd, meldde de *Preangerbode*.

Singkel is dan eindelijk bij G. B. van 22 Ang. j. bij het gouvernement van Atjeh en Onderhoorigheden ingelijfd.

In het *Bulletin of the Bureau of Labor* komt, blijkende een der jongste *Deli Couranten*, een gewichtige opmerking voor over een daarin voorkomend rapport van Dr. Victor S. Clark, die in opdracht der Amerikaansche Regeering, een reis op Java heeft gemaakt, om de **arbeidsomstandigheden** aldaar te bestudeeren.

Hij betreurt 't, dat, anders dan de Ver. Staten, die de Philippijnen aanstonds trachten een eigen regeering vorm en beschaving op de bevolking over te planten, ons land er van heeft afgezien, rechtstreeks op het leven van den Javanen invloed te oefenen. Het resultaat was een van zuiver materieel aard. De Javanen heeft zijn in zijn welvaart beschermd gevoeld en vermenigvuldigd. Er wonen thans 29 miljoen menschen, waar er vroeger een eeuw 3 miljoen woonden, en allen zijn geheel gelijkelijk gebleven aan hun voorouders. Onder die 29 miljoen er niet een, wiens naam in de wereld bekend werd, die iets heeft bijgedragen tot de ontwikkeling der beschaving van de menschheid.

Er komen thans tekenen, zegt hij, die er wijzen op dat het stelsel zich zelf doodden zal door overbevolking en verdere inzinking van den levensstandaard. De zootusschen productie en verbruik gevaarlijk smal.

De enkele bevolkings-vermeerdering kan toch het niet zijn eener koloniale politiek; waarvoor dus op deze wijze die overbevolking in de hand gewerkt?

De Hollanders zijn, volgens schrijver, dan ook daarin schadelijk tekort geschoten, dat hun stelsel het intellect der inlandse bevolking niet op hooger peil heeft gebracht.

Thans, nadat zij er drie eeuwen zoodat zij zijn geweest is de aard van het volk op Java een geestig geworden, dat de elementen voor economischen en socialen vooruitgang, zóó schaars zijn, dat zij nu niet dan met de grootste inspanning zullen kunnen worden bevorderd.

Het *Deli blad* erkent, dat het helaas! maar al te waar is, dat door Nederland, al koloniseerend, niets is gedaan om de inlandse bevolking op te heffen en dat het al *plannen* daartoe niet heeft ontbroken, maar wel aan *doen*.

Slechts één middel is er, zegt het blad, dat de Javanen verder kan brengen binnen den kring der volken, die de wereld meetellen, en dat is: hen blootstellen aan onbelemmerende concurrentie met vertegenwoordigers van andere, sterkere rassen.

Doch zeker niet, dan nadat zij eerst in de gelegenheid zijn gesteld zich langzamerhand intellectueel, vooral vaktechnisch, zooveel mogelijk tot gelijke hoogte te hebben kunnen opwerpen, zouden wij hieraan wenschen toe te voegen.

Anders zou hun natuurlijk op den duur hetzelfde lot beschoren zijn, als aan de thans, onder de brutale overmacht nagenoeg geheel verpletterde, oorspronkelijke bevolking van Amerika ten deel viel.

Gelukkig leven wij, ook op koloniaal gebied, in de eeuw van **humanitaire evolutie**.

Zoodat reeds lang in de pen was, schijnt thans de regeeringsplan in overweging, om **Java te verdeelen in 3 gouvernementen**. Aan 't hoofd der 22 westen, die nu door residenten bestuurd worden, zoodat komen assistent-residenten, op een maximum-wedde van f 1000 's maands. Deze hoofdverdeling schijnt ons raamnelier toe, dan de tot nu gevolgde. De economische langden der bevolking van ieder der drie deelen, waarin Java naar bronnen van welvaart en bevoering verdeeld is, kunnen dan op ruimer plan worden behartigd, zoodat de *Deli-Cl.* terecht opmerkt. De niet-indeeling waarborgt bovendien een niet geringe besparing, terwijl er aan 't hoofd der gewesten jongere kringen aan 't roer komen, en de gelegenheid krijgen, te laten van wat zij presteren kunnen.

Aan de *Deli-Cl.* ontleenen we de volgende lijst van punten, die op het plan der regeering zouden voortkomen tot **verbetering der indische financiën**.

- Heffing van bedrijfsbelasting van niet-inheemsche inlanders in Singkel.
- Hoofdelijke belasting in Djambi.
- Personeele belasting in Atjeh.
- Hoofdelijk voor de Karostreken.
- Bedrijfsbelasting aldaar.
- Licentiestelsel voor 't gebruik van opium aldaar.
- Inkomstenbelasting, f 1.000.000.
- Invoerrecht op suiker, f 4.500.000.
- Belastingen ter S. W. K., 2 miljoen.
- Intrekking collectieeloon van de eur. ambtenaren in d. Inkomstenbelasting Vreemde Oosterlingen en handeldrijvende Inlanders.
- Verhoging van zegelrecht.
- Rijwielbelasting Inlanders.

van Robert, hij heeft mij dikwijls over U geschreven. U zult hem eerder weerzien, dan ik, omdat U in Indië terug zult zijn, vóórdat hij met verlof kan gaan. Wij hem dan uit mijn naam zeggen, — dat is nog beter, want dat ik 't hem schrijf —, dat hij zich niet ongerust maken, want dat alles goed terecht zal komen. Dat, wat ik erg verlang naar zijn komst, ik toch welgemoed wachten zal, omdat ik weet, dat wij toch altijd bij elkaar zijn, dat wij slechts als door een dunne, doorzichtige sluier van elkander gescheiden blijven. Kunt u deze woorden precies zoo onthouden? Hij zal ze begrijpen en ze zullen hem troost geven.

«Ik zal er geen woord van vergeten» antwoordde hij. «Maar ik heb ook een opdracht voor u. Ripley gaf mij iets mede, dat hij u, o zoo gaarne, zelf zou hebben gegeven». En opstaande, trok ik toen het pakje uit mijn zak, maakte het voorzichtig open en nam de ketting van de andere sieraden in mijn hand, om ze haar over te reiken. Zij richtte zich ook op en keek vol verwondering naar mijn bewegingen, doch nauwelijks zag zij de juweelen, of zij week verrast een paar stappen achteruit, en met de hand aan haar voorhoofd, riep zij: «Wat is dat vreemd — 't is alsof ik ze al vroeger gezien heb» — en zich bedenkende: «O ja, nu weet ik het. Robert was op het punt ze mij te geven, toen er tusschenbeide kwam. Wat was dat toch? Ik herinner mij niet meer.» Met kinderlijk vragende oogen keek zij naar mij op.

«Hij kon ze u niet zelf geven, doch verzoekt mij om met zijn beste wenschen te overhandigen», zeide ik. «Hier zijn ze.» Wij stonden tegenover elkander, ik hield ze haar voor, de heldere maneschen viel er vol op. Toen gebeurde er iets vreemds.

Vóórdat mijn hand die van Eva kon aanraken, opeens een andere hand de juweelen uit de mijne, — het was een gespieerde, krachtige mannehand, en tegelijkertijd met ik, dat zich een menschelijke gedaante tusschen mij en de meisje plaatste.

«Robert!» riep zij verheugd, terwijl dezelfde gezalige glimlach zich over haar gelaat verspreidde, «mij vroeger in Birma zoo getroffen had; zij strekte beide handen uit naar het geschenk van haar geliefde, hij gaf het haar.

Maar Ripley lag toen dood in het kooft-hospitaal van Rangoen.

n. Automobelbelasting.
 o. Verhooging bedrijfsbelasting in de Buitenbezittingen f 500,000.
 p. Hoofdlijke belasting in Atjeh en Gajo-landen.
 q. Bedrijfsbelasting in Z. N. Guinea.
 r. Herziening tollarief enz. ± f 1,800,000.
 s. Herziening tollarief Djambi.
 t. Invoering tolrechten Djambi.
 u. Belasting op huisbedienden.
 v. Id. op het slachten van varkens in Boeleleng en Djembrana.
 w. Heffing van een uitvoerrecht van kina en kinazaden.
 x. Heffing van een uitvoerrecht van copra.
 y. Id. van gekorven Javatabak bij import in S. W. K.
 z. Accijns van gasoline en benzine. Uitvoerrecht van petroleum en gasoline der K. N. M. tot exploitatie van petroleumbronnen in N.-I.
 aa. Accijns van vuurwerk en hier bereide sterkendrank.
 bb. Verhoging uitvoerrecht van getah en andere boschproducten.
 cc. Verhoging invoerrecht op zout (tafel- en keukenzout).
 dd. Heffing van bedrijfsbelasting van op ondernemingen van land- en mijnbouw of houtaanpak in zelfbesturende landschappen in Z. O. Borneo gevestigde Inlanders, rechtstreeksche onderdanen van het gouvernement.
 ee. Verhoging van de hoofdlijke belastingen op de Buitenbezittingen.
 ff. Verhoging van het invoerrecht op zout in S. O. K. en Tapanoei (tot f 10 de picol).

Professor Voltz heeft, blijkens een bericht in de *Deli-Ct.*, zijn reis naar de Gajoelands halverwege opgegeven en keert naar Pèn-dong terug. De „Koninklijke” zou nu voornemens zijn een harer geologen naar het Gajoeland te zenden, tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen. Wellicht heeft het, in zake goud, ongunstige rapport van den mijnningieur, die de colonne van Daalen vergezeld, voor prof. Voltz de geologische gesteldheid van de Gajo Loeës minder wetenschappelijk interessant gemaakt.

De *Sem. Crt.* betreurt het, dat aan de mooie oude tempels van **Gedong Songo** niets wordt gedaan en nog meer, dat dr. Groneman, die zich voor Borobodoer, Prambanan en Tjandi-Séwoe zoo interesseert, zich niets aantrekt van Gedong Songo.

Dit is te meer te bejammeren, daar iets noordelijk de oude vermoedelijk ook de nieuwe krater liggen, waaruit stomt ontsnapt en waar zich bronnen bevinden met lauwwarm en koolzuurhoudend water, alle in de nabijheid van zwavelvelden.

Zou van regeeringswege niet een onderzoek kunnen plaats hebben?

Met behulp der PHONOLA speelt men piano als een artist.
 Phonola's ad f 550.—; Piano's van af f 300.—.
Mij PHONOLA, W. NAESSENS,
 Passage 14, 's-Gravenhage — Kalverstraat 26, Amsterdam.

West-Indische Berichten.

Curacao. Met veel belangstelling volgden wij, altijd gereed, hier in Holland, ver van Curacao gezeten, om ons van daaruit te doen inlichten, de artikelen, die onder het hoofd: „Waarom geen landbouw in onze kolonie?” in de *Amigoe di Curacao* verschenen, welk blad toch zeker niet, na ons op de vingers te hebben getikt, als niet bevoegd om in deze materie te oordeelen, aan een onbevoegde hare plaatsruimte zou hebben afgestaan in een zoo gewichtige aangelegenheid, als de landbouw-controverse. En ziet, terwijl het interessant begon te worden, wordt plotseling het artikel afgebroken en den schrijver den raad gegeven zijne denkbeelden verder in eene brochure uiteen te zetten.

In het nummer van den 26en Augustus II. van de *Amigoe* troffen wij in het laatst opgenomen gedeelte van bedoeld artikel het volgende aan:

„Op gevaar af, dat mijn woorden, met een spottlach zullen begroet worden, waag ik het toch te zeggen, dat de landbouw op Curacao (d. w. z. de specifiek Curaçaosche landbouw, waarover later meer in het bijzonder) met zijn vijand: de droogte, er haast beter aan toe is, dan de landbouw elders met meer verschillende en veel grootere moeilijkheden.

Hier kan men ten minste alle krachten concentreeren, om tegen dezen enkeligen vijand maatregelen te treffen. Voorloopig zie ik mij slechts verplicht, alleen met de droogte rekening te houden, daar ook de tegenstanders enkel en alleen aan de droogte en den geringen regenval al hun argumenten ter bestrijding ontleenen.

Het eenige, dat wij feitelijk kunnen, maar ook moeten doen is:

1°. ons dien geringen regenval, zoo goed en zuinig mogelijk, ten nutte maken;

2°. onzen landbouw en onze cultures in overeenstemming brengen met dien geringen regenval.”

Het was den schrijver niet gegeven zijne denkbeelden verder te ontwikkelen. Onze lezers mogen echter aan het verstandende ontleenen, dat er toch nog in de kolonie zelve lieden worden aangetroffen, die aan de bestaanbaarheid van den landbouw in de kolonie gelooven.

De onlangs ingediende onderwijs-novelle heeft in de kolonie al heel wat pennen in beweging gebracht. De *Amigoe* kwam voor het bijzonder onderwijs op, dat, haars inziens, niet voldoende wordt gesteund. Anderen braken dit onderwijs af, waarop de heer Nuyens, procureurgeneraal der kolonie, in een ingezonden schrijven aan de *Amigoe* protesteerde tegen de bewering in de *Curaçaosche Courant*:

„dat het onderwijs in de buitendistricten volstrekt niet voldoet aan zelfs de geringste eischen, die aan een onderwijs, dat den lande geld kost, gesteld dienen te worden; dat, op weinige uitzonderingen na, zij, die de school verlaten, weinig meer kennen dan de gebeden in de landstaal lezen, en daarin uiterst gebrekkelijk hun denkbeelden in schrift brengen; dat het ietwat ver gaat nog groter subsidie te eischen, dan welke het ontwerp aanbiedt,” in de volgende bewoordingen:

„Wanneer de schrijver van het stuk zelf de scholen eens had bezocht, of informaties had ingewonnen bij de leden der Schoolcommissie, en niet, zooals ik veronderstel, was afgestaan op het geschrift van sommige couranten, die, in hun blinden haat, hetzelfde beweren ook van de zoo uitstekende broederscholen in de stad, zou hij, indien hij werkelijk onbevooroordeeld is, tot andere gevoelens zijn gekomen.

Of zou het — om, waar ik kort moet zijn, dit ééne argument maar te gebruiken — als het onderwijs in de buitendistricten werkelijk zóó slecht was, geen onvergeeflijke tekortkoming van het Bestuur zijn, dat het nooit heeft getracht zelf tot het oprichten van scholen in die districten over te gaan, en de bevolking maar steeds aan een zoo verregaande onwetendheid ten proef heeft gelaten? Het Bestuur weet het echter wel beter.

In het begin van het jaar was ik er nog persoonlijk getuige van, hoe de Gouverneur der kolonie, op zijn inspectiereis in de buitendistricten, op verschillende scholen

zijn hooge tevredenheid te kennen gaf over de vorderingen der leerlingen; niet het minst over die in de Nederlandse taal.

Ook de Schoolcommissie — die uit drie Protestanten, twee Israëlieten en twee Katholieken bestaat, en dus niet partijdig kan heeten — oordeelde er blijkbaar anders over, toen zij, in haar jaarverslag over de buiten-scholen schreef: „dat ofschoon het aantal schoolgaande kinderen te groot was om het aantal onderwijzende zusters daaraan evenredig te houden, het onderwijs, dank zij de toewijding der zusters, genoegzaam beantwoordde aan de geringe behoeften van de arme buiten-bevolking, welke toestand geheel en al met dien der stadsbevolking verschildt.”

De kinderen leeren er fatsoenlijk lezen, schrijven, rekenen, wat aardrijkskunde en een beetje geschiedenis. Ik kan verklaren, dat ik bijna nooit op die scholen geweest ben — ik spreek hier ook onbevooroordeeld, maar tevens der zake kundig — of ik stond er over verbaasd, hoe drie arme zusters, dank zij haar bijna bovenmenselijke inspanning, het, met de weinige werkkrachten, waarover zij kunnen beschikken, ondanks het door armoede veel voorkomend schoolverzuim, zóó ver konden brengen.

Dat werken echter — en dit strekt Curacao tot schande — werd hier nagenoeg nooit geapprecieerd.

Woorden van lof voor zóó veel toewijding, van waardeering van het feit, dat daardoor duizenden en duizenden aan de kolonie werden bespaard, hoorde men bijna nimmer; enkel woorden van verwijt, meestal onbillijk critiek. En wanneer de Missie, om het onderwijs te kunnen voortzetten of verbeteren, wat meer subsidie vraagt, komen al de zoogenaamde voorstanders van het onderwijs — die in hun ongemotiveerden ijver hun partijhaat maar al te dikwijls verraden — met het oude refrain: „Geef niet, want het onderwijs is slecht!”

Verbetering eischt men niet; oprichting van gouvernementscholen in de buitendistricten evenmin; alleen maar, dat men den katholieken geen groote subsidie zal geven. Nobele tactiek!

En als men dan — om nog niet eens van zijn rechten te spreken, die men weigert te erkennen — zegt: „maar, wanneer de kolonie zich toch met dat zoogenaamde slechte onderwijs tevreden stelt, en daarvan profiteert door jaarlijks minstens een vijftig duizend gulden te bezuinigen, laat zij dan ook billijkheidshalve de gevers er van eenigszins fatsoenlijk betalen”, dan hoort men, of leest men in de harten van de meeste bestrijders der subsidie, het antwoord, waarvan ik de qualificatie maar liever niet zal geven: „dat is niet noodig, de Missie gaat er toch wel mee door.”

Waarlijk, de wijze, waarop hier de schoolstrijd gestreden wordt, strekt der kolonie niet tot eer.”

Van Vreemde Koloniën.

Het Inlandsch onderwijs voor de minst-ontwikkelde Volkerassen in Engelsch-Indië. Eigenlijk geldt het hier slechts een proeve van onderwijs in een gedeelte van het grootengelsch-indische rijk, waarover wij het een en ander zullen ontleenen aan hetgeen de heer *Chailley* (vroeger *Challey-Bert*) aan de hand van het verslag van den *Inspector of Schools, H. Schwab*, daarover in de *Dépêche Coloniale* alsook in *La Quinzaine coloniale* van 25 Aug. en 10 Sept. jl. ten beste gaf.

Het is het onderwijs in de Centrale Provinciën, waarover wij het nu hebben zullen. De Centrale Provinciën, nagenoeg in het centrum der kolonie gelegen, beslaan met de inlandse staten, die er onder ressorteeren, een oppervlak van ongeveer 300000 vierkante kilometer en tellen omstreeks 12 miljoen inwoners, waaronder verschillende stammen zijn vertegenwoordigd, die tot de oorspronkelijke bewoners van het land moeten worden gerekend: Ghonds, Kols, Korkoes, Baigals, Bhils, Oeriga's enz., allen zeer achterlijk en van de andere, meer beschaafde rassen in Indië, gescheiden door zeden, taal en veelal ook godsdienst. De streken, die zij bewonen, zijn bergachtig, uitgestrekt, moeilijk toegankelijk, dikwerf ongezond, met bosschen bedekt en de bodem is er arm. Daar trokken de oorspronkelijke bewoners van het land zich terug bij den inval der

Ariërs. Dezen hebben zich in de vlakten neergezet, terwijl de oorspronkelijke bewoners van het land in de bergen en op de daarvan aflopende hellingen bleven; hier is het, dat het engelsch bestuur tracht dien misdeelden de weldaden van het onderwijs te bieden.

De luijes zelve hebben niet veel op met die weldaad. Het zijn óf eenvoudige lieden, die hard moeten zwoegen, óf groote grondbezitters, die de kleine luyden trachten te overheerschen, gelijk dit dit overal pleegt te gebeuren. De rijken bestrijden het onderwijs, als strijdig met hunne belangen en privilegiën, de besten onder hen beschouwen het als 'n onschuldig liebbeberijte van het gouvernement. De armen verfoeien of dachten het onderwijs, dat volgens hen, aan hun kinderen niets geeft en slechts dienstig kan zijn, om dezen afkeerig te maken van het harde leven, waarvoor zij bestemd heeten. Het is minstens nutteloos, naar hunne meening, maar zeer waarschijnlijk nog bovendien gevaarlijk, omdat het de kinderen verweekelijkt, in strijd is met de traditiën, en er op den koop toe nog moet worden betaald ook. Zij wagen het wel niet om te weigeren hun kinderen naar de school te zenden, maar ze doen alles om te maken, dat zij van de lijst geschrapt worden, om de kleinen terug te bekomen voor het hoeden hunner kudden. Die er nog aan hechten zijn dienaren van het gouvernement, of gefortuneerde grondeigenaars, die hun kinderen wat willen laten leeren, opdat ze naar 'n betrekking bij het gouvernement kunnen dingen. En dezen zouden de voorkeur geven aan het engelsch onderwijs, dat verder gaat dan het inlandsch onderwijs, dat hier gegeven wordt, in de taal van het land en naar een program, nuttig voor de bewoners van dit land, die men hun traditioneele bezigheden van landbouw en veeteelt wil zien behouden.

Opmerkelijk is ten aanzien van dit onderwijs het „halve-dagen”-stelsel. De ouders hebben hun kinderen noodig om op het vee te passen, dus houdt men ze slechts 3 uren op school, van zeven tot tien. Daarna zijn ze vrij. Men behoudt ze overigens slechts vier tot vijf jaren, van vijf of zes- tot tien- of twaalfjarigen leeftijd, zelden langer. Er zijn wel leergangen voor den ganschen dag en die enkele jaren langer worden voortgezet, maar die zijn facultatief. Het onderwijs-type, eenigermate verplicht, is dat van de „halve-dagen” met 'n programma, dat uitsluitend geschikt schijnt voor deze bevolking.

Het omvat lezen, schrijven, wat rekenen, aardrijkskunde en geschiedenis, landbouwkennis, boekhouding, de grondslag der belasting en hare inning, en eindelijk de physische opleiding. Dat alles in vier tot vijf jaren, gedurende 3 uren daags, waarbij dan nog de talrijke feestdagen uitvallen. De groote moeilijkheid zit 'm in de onbetuifelijkheid der kinderen, en de verscheidenheid der talen, die zij spreken.

De leerwijze is hoofdzakelijk aan de Duitschers ontleend. Men ontmoet op elke bladzijde van het verslag van den heer Sharp de woorden Froebel en Kindergarten. De duitse pedagogie is bij de onderwijzers in Engelsch-Indië, zoo Engelschen als Inlanders, zeer hoog in aanzien.

Landbouwkunde neemt, gelijk zich denken laat, een gewichtige plaats in in een land van landbouw en veeteelt. Het vak wordt beoefend uit de boeken en in de practijk, op school en in 't veld. De leerlingen hebben een leesboek, elk jaar een ander, dat een aantal lessen op dit gebied bevat. Een cursus, „Het eerste jaar in den landbouw” van Fuller, is in zijn geheel opgenomen in de leesboeken van het 3e en 4e jaar. Het bevat eenige lessen voor de school en ten slotte eenige lessen voor het terrein, als b.v.:

„Wijs ons in het terrein een veld, dat bemest is, en een, waarbij dat niet het geval is, en toon ons de verschillen aan. — Laat ons zien, hoe ge van gewone meststoffen goede mest kunt samenstellen. — Wijs ons in het terrein een geïrrigeerd veld aan, en een dat niet geïrrigeerd is, en zeg ons, waardoor men ze van elkaar kan onderscheiden.”

Men vestigt de aandacht der leerlingen in de eerste plaats op de zaken en feiten, die later bijna hun heele leven zullen uitmaken, en vervolgens op de oorzaken dier feiten, b.v. „Een droge grond is niet geschikt voor den verbouw van dit of dat product, waarom niet?” Elke school heeft een tuin, met perken er in, waar de

ADVERTENTIËN.

Over te nemen

een **GRAMOPHONE** met zeer zuivere **microphone** en 15 groote platen, waarvan enkele aan 2 kanten speelbaar, voor **40 gulden**.
 Te bevragen Bureau van dit Blad.

Ter Overname aangeboden

voor **f 800** een geheel complete, **goed onderhouden inboedel** met inbegrip van **badkamer-inrichting** en **serre**.
 Huishuur desverlangd over te nemen.
 Na belet vragen te bezichtigen:
Hollanderstraat 10.

HOLLAND.

Malaria vrije streek

Goede Scholen

ZEIST nabij UTRECHT.

Gemeubileerde en Ongemeubileerde Villa's te huur.

Gelegenheid tot opname van kinderen bij gegoede familie's.

Inlichtingen bij Gebr. PIJPER en Co. ZEIST.

PIERRE J. MOOIMAN,

Marchand Tailleur.

v. KINSBERGENSTRAAT 100.

Costuums vanaf 22 gld., Demisaisons vanaf 20 gld., Schesterfelds en Raglans in alle prijzen. Expres atelier voor reparatiën uitstoomen en oppers van alle kleedingstukken.

Specialiteit in het verbeteren van niet passende kleeding.

PENSION GUDE,

Kanaal 15, bd. Riouwstraat

aan 3 tramlijnen.

In ieder geval kan men den wijn met betrekking tot de spijsvertering niet ontzeggen van **grote hygiënische** beteekenis te zijn.

(Prof. Dr. E. HARNACK, te Halle a. S.)

Juist daarom neemt het gebruik steeds toe van den heerlijken, verkwikkenden Rioja Alta, tafelwijn van f 0.80 de fl., f 16.50 de 24 fl. van C. L. DROSSAERS te 's Gravenhage, Plaats 24.

Depôt: Restaurant „Oost en West”, Laan van Meerdervoort 195.

Agenten: VAN ALPHEN JR. te Bandoeng,

J. B. D. v. KETWICH te Klaten,

Toko Bahroe

Van Kinsbergenstraat 126.

SPECIAL ADRES voor

Versche Samballans en Indische Zuren,

Boemboës, Djawa-Kerry,

Sesate, Kruiden,

Limonade-Siropen,

Ketjap, Indische Thee enz.

Billijke Prijzen.

Aanbevelend,

W. BARNAS.

DRINKT

HUBERTUS' SPRÜDEL

De Kroon der Tafelwateren.

Het Goedkoopst natuurlijk Bronwater.

Heele flesschen of kruiken 16 ct.

Halve » » » 13 »

Alom verkrijgbaar.

Hoofddepot voor Nederland en Koloniën:

H. F. KRUMMEICH Bierkade 5a,

DEN HAAG. TELEPHOON 997.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Het Indisch-Nederlandsch Kantoor,

Conradkade 60, 's-Gravenhage, bij de Laan v. Meerdervoort.

X. vertrekt naar Indië. Hij is 25 jaar oud en gehuwd. Vóór zijn vertrek sluit hij met een soliede, re klasse Verz.-Mij de overeenkomst, dat hij over 20 jaren f 10.000 ontvangt. Komt hij vóór dien tijd te overlijden, dan wordt dit bedrag **aansonds** uitgekeerd. Daarvoor betaalt hij eene maandelijksche premie van f 36.60.

Y. ook 25 jaar oud, komt overeen, dat f 10.000 alleen bij zijn overlijden worden uitbetaald, onverschillig wanneer dit plaats vindt. Hiervoor betaalt hij levenslang f 19 per maand. Nadere inlichtingen verstrekt

Het Indisch-Nederlandsch Kantoor, Conradkade 60, 's-Gravenhage.

VERHUIZINGEN.

R. GLASTRA, Bierstraat 5-5a. den Haag.

MANDEN OF KISTEN GRATIS IN BRUIKLEEN.

BERGPLAATS voor INBOEDEL.

In- en Verkoop

VAN

MEUBELN.

Regentesselaan 76.

PORTRETTE

in olieverf en pastel naar het leven en van overledenen naar photographie, door

Mej. Clasina Neuman,

Verl. Suezkade 136. - Den Haag.

Kinderen behoeven niet stil te zitten.

P. J. VASEN

Waschinrichting,

Zuider Buitenspaarne 22

HAARLEM.

Goedkoop Stuktarief

gewoon of geheel opgemaakt.

Magazijn „HET ANKER”

Veenestraat 49, Den Haag.
 Telefoon 2491.

Uitzetten en Uitrustingen

voor DAMES en HEEREN,

In alle Prijzen.

Fröbelinrichting en
Handwerkschool „DUINOORD”
367 Obrechtstraat

Ruime lokalen. Grootte tuin met speelzand en afzonderlijke tuintjes voor de kinderen. Het schoolgeld bedraagt per kwartaal f 6.— voor één, f 10.— voor 2 kinderen uit één gezin. **Handwerkles** voor meisjes boven den leeftijd van 7 jaar, 's avonds van 5½ — 7½ uur. Leergeld f 1.— per maand. Inschrijving van leerlingen dagelijks van 10—4 uur.

Directrice,
Mej. F. JANSSENS.

BLOUSES. COST. ROKKEN

A. LANGEMEIJER,
den Haag, Hoogstraat.
Dames- en Kinder-Confecties,
JAPONSTOFFEN.
TAILLE COSTUMES,
gemaakt en naar maat.
ELEGANTE COUPE.
BILLIJKE PRIJZEN.
Eigen Ateliers.

JUPONS. PEIGNOIRS.

En gros. En détail.

Hoofd-Depôt
voor
's-Gravenhage
van af
15 October 1884,
van het
ECHTE
Prof. Dr. G. Jaeger's
Normaal-
Ondergoed,
voor
Heeren, Dames en
Kinderen,
in Zomer- en
Winter-qualiteit,
uit de Fabriek der Heeren
Wilh. Bengel Söhne, Stuttgart,
tot de laagste prijzen.
Lijders aan Nict en Rheumatiek ten
zeerste aanbevelen.

A. VAHLE & Co.
DEN HAAG, Hoogstraat 14,
— Telefoon 2470. —
ROTTERDAM, Hoogstraat 340,
— Telefoon 2937. —
Opzichtzending franco door geheel
Nederland.

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. ROOSEBOOM—H. E. van Blommestein.

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinssestraat.

**Ledikanten, Spring- Kapok- en
Paardenharenmatrassen, etc.**
In GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN e SOLIDE QUALITEIT.

INTEEKEN BILJET.

De ondergeteekende
wonende te _____
wenscht
donateur-_____ te worden der Vereeniging
lid _____

„Oost en West” tegen een jaarlijksche
contributie van f _____
den _____ 190
Straat of gracht. _____ Handteekening.

's-Gravenhaagsche
Crediet-Vereeniging en
Depositokas
Den Haag — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve
f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten en Coupons.**
Credieten tegen persoonlijk of zakelijk
onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen
kelder. Plaats gelden à **deposito**, in **chèque-
rekening**, in de **spaarkas**.
Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites**
op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië**.
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

Kantoor tijd 9—3 uur.

H. HOLLENKAMP en Co.
Vijzelstraat, hoek Keizersgracht, Amsterdam.
Telefoonnummer 1118.

SPECIAL ADRES voor de **Levering van**
OOST- EN WEST-INDISCHE UITRUSTINGEN.
alsmede **Civiele en Militaire Uniformen.**

Bekroond met de **Gouden Medaille**, hoogste onderscheiding, voor
Uitrustingen voor de Tropen, de **Zilveren Medaille** en **2de Prijs** voor de
Gala-, Militaire- en Civiele Uniformen op de Tentoonstelling van **MODE en REFORM**,
September 1905, Amsterdam.

Chaussures Françaises et Américaines.

A. KOGELS & ZONN,

PRINSESTRAAT 56. TELEFOON 2825.

Speciale verzending
naar de Tropen.

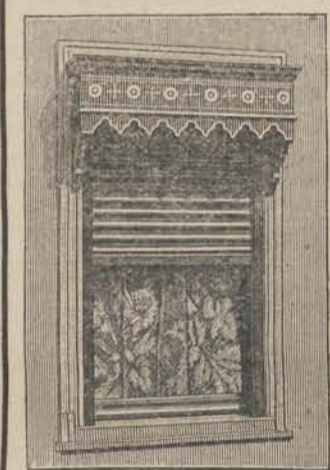
Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEFOON 1447.

Koloniale waren - Comestibles.
Importeur van Indische Ingredienten v/d Rijsttafel.
ONTVANGEN: Honing in de Raat in glazen doozen.
Lemon Cheese jam (Kennemerland).
Rademaker's & Kreapellen & Holm's Eikel Cacao.
etc. etc.

De Firma TER MARSCH & Co.
Hofleveranciers te **ROTTERDAM**
levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend
prima kwaliteit

Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,
ENZ. ENZ.
Vraagt uitgebreide Prijscurant voor Export of Binnenland

HEINEKEN'S
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
Utrecht, Potterstraat 20.
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

Vraagt
de bekende
Saucen en

Uw Leverancier
Groenten, Soepen,
Zuren van de Firma

TIELEMAN & DROS, Leiden.

De Zilver Boom.

Te koop een groote partij Dames- en Heeren
Rem. en Cilinder Horloges van af f 1.50 tot
f 4.50, accuraat loopend. Ziet mijn Etalage
van Goud, Diamant en allerhande Goederen,
enz. enz. Adres:

62, Helmersstraat 62.

J. H. STADHOUDER.

Hoofddepôt Brouwerij 't Haantje.
De bieren worden Isobarome-
trisch getapt. (De meest Hygiëni-
sche methode.)

Mineraalwaterfabriek 't Haantje.
LIMONADE SIROPEN.

En gros. **WIJNHANDEL.** En détail
v. Limburgstroomstr. 30.

18 à 20 pCt.

De naaml. vennootschap
Verbruiksvereeniging

INSULINDE,

2e Schuifstr. no. 1,
verkoopt à contant
KRUIDENIERSWAREN en
COMESTIBLES 18 à 20 pCt.
beneden de gewone winkelprijzen.

Vraagt prijscurant.
De Directeur,
E. C. SENGER.

„Arnhem” Levensverzekering-Maatschappij
„ARNHEM”.

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.

Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUHT, te 's-Gravenhage.
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te 's-Gravenhage; G. O. A. VUNDERINK te Groningen;
H. VEDER te Arnhem; J. P. PUNT te Breda.
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

REPATRIEERENDEN.

Compleete meubileringen
in Huur.

Voor benedenhuizen van af f 15 p. md
„bovenhuizen „ „ - 25 „
Voor geheele woningen na overeenkomst.

INLICHTINGEN OMTRENT WONINGEN etc.
OP AANVRAAG.

Meubelfabriek en Magazijnen
v/h **CORSMIT BROSSOIS & Co.**
WAGENSTRAAT 18. — DEN HAAG.
SPECIAL ADRES
VOOR COMPLETE MEUBILERING.

W. POPPINK.

REISARTIKELN.

EDUARD PELGER,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN.
Prinssestraat 39,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
's-GRAVENHAGE.

PIERRE VOS,
Cuisinier, v. Galenstraat 30.
Diners in alle prijzen.

PIANINO.
TE KOOP

een zoo goed als nieuwe Duitsche kruis-
snarige **PIANINO**, voor Indië gebouwd, merk
Pfeiffer, Berlin, rijk van klank, prijs 250
gulden. Schriftelijke garantie. Adres:

81, Helmersstraat 81.

Gesloten huis.
Niet voor handelaren.

PRIVAAT- EN CURSUSLESSEN
in **TEEKENEN** en **SCHILDEREN.**

Voor **jonge Meisjes, Dames en Heeren**
met **olie- en waterverf** op voorwerpen als:
hout, glas, satijn, fluweel, linnen, vuurscher-
men, kamerschermen, photo's. — Boetseeren
met caoutchouc op vazen, bloempotten enz.
Brandschilderen op houtvoorwerpen, kussens
v. fluweel, laken enz. Sepia borden en tegels.
Stilleven en bloemen n. d. natuur enz.
Ruim 200 voorbeelden v. bloemen, land-
schappen, vogels, vruchten en figuren worden
in bruikleen gegeven.

Atelier Welmarstraat 52.
CONSTANCE VAN TRICHT,
Leerares Middelb. Ond. Teekenen.

Indisch Restaurant.

VEREENIGING OOST EN WEST.
L. v. Meerdervoort 195.
Telefoon 2655.

Indische Kokkie,

Plat du jour f 0.80, na 4 uur f 1.—
DINERS van f 1.50.
Utzending van Diners en allerlei Schotels.

H. VAN ROOY,
Amerikaansch- en Fransch Schoeisel.
Bankastraat 4 L, Den Haag,
naast de Melkinrichting „de Sierkan”.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
Ophir †	14 Oct. 1905	26 Oct. 1905	1 Nov. 1905	20 Nov. 1905	22 Nov. 1905
Gedé	28 „ 1905	9 Nov. 1905	14 „ 1905	4 Dec. 1905	6 Dec. 1905
Sindoro †	11 Nov. 1905	23 „ 1905	28 „ 1905	18 „ 1906	20 „ 1906
Salak	25 „ 1905	7 Dec. 1905	12 Dec. 1905	1 Jan. 1906	3 Jan. 1906
Wilis †	9 Dec. 1905	21 „ 1905	26 „ 1905	15 „ 1906	17 „ 1906
Ardjoeno	23 „ 1906	4 Jan. 1906	9 Jan. 1906	29 „ 1906	31 „ 1906
Goentoe †	6 Jan. 1906	18 „ 1906	23 „ 1906	12 Febr. 1906	14 Febr. 1906
Lawoe	20 „ 1906	1 Febr. 1906	6 Febr. 1906	26 „ 1906	28 „ 1906

† 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**

De Agenten: **Eijkensluysters & Tromp, Anna Paulownastraat 11, 's-Hage.**

leerlingen met hun meester de zaden uitzetten, die de autoriteiten verstrekken: groenten, kool, bloemkool, tomaten enz. Men geeft hun aanschouwelijk onderwijs betreffende de verschillende grondsoorten en hare hoedanigheden. Thuis gekomen in een zuiver landelijke omgeving, blijft er altijd iets van het geleerde hangen in den leerling, zooals de ondervinding heeft uitgewezen.

De aardrijkskunde wordt op de meest praktische wijze onderwezen. In de klasse hangen aan den wand kaarten, die voorstellen: het plan van de school, van het dorp, het district, de provincie, Engelsch Indië en de wereld. Men tracht hen geleidelijk van wat zij kunnen zien en kennen, te brengen tot wat ver af is en hun onbekend.

Het rekenen omvat de vier hoofdtreks, en de breuken, benevens de regel van driën en de interest-rekening (dit laatste verrek van onnoodig in 'n land, waar de geldschietter een dagelijksche verschijning is). Bovenal tracht men bij de leerlingen het niet 't hoofd leeren rekenen te ontwikkelen, wat hun te pas komt in hun latere leven bij hunne relatien met de kooplieden van het land.

Wat het onderwijs in het lezen betreft, zij opgemerkt, dat daarbij aan het lezen van handschriften groot gewicht wordt gehecht. Men wil, dat het kind alle soorten schrift kan ontfeijeren, wat van belang is in een land, waar bijna alle transactien schriftelijk plaats hebben.

Opmerkelijk is in deze landelijke scholen als leervak te zien opgenomen, de kennis van de belasting en de daarop betrekking hebbende ordonantiën. De landrente is de belasting in Engelsch-Indië, die het één vierde van het geheele budget opbrengt. Die landrente is in vele provinciën eene steeds varieerende belasting, die naar gelang van het verkregen product wordt vastgesteld. Men acht het gewenscht de kinderen op de hoogte te brengen van alles, wat die belasting aangaat, om te voorkomen, dat zij of hun ouders door de collecteurs zouden worden geëxploiteerd.

Nu nog iets over de fysieke opleiding. In de eerste tijden heeft men getracht onder de kinderen het oefeningensysteem te brengen van het Europeesche gymnastiek-onderwijs, met de daarbij gebruikelijke werktuigen. Maar dat wou er bij hun niet in, en al spoedig moest men overgaan tot de traditioneele Indische oefeningen, *Desji Kasrat* in de taal van het land geheeten.

De Desji Kasrat vormt zes series van oefeningen: *Nihars* het verdraaien der ledematen op verschillende manieren, *Battlaks*, hurken en opstaan, *Dands*, het lichaam op te heffen en te laten zakken, terwijl handen en voeten op den grond rusten, *Daur* en *Tjals*, het gaan en hardloopen in moeilijke en onnatuurlijke standen (bv. het nabootsen van den gang van den krokodil), *Kulans*, verschillende tours de force.

Dit wat het leerplan betreft; gaan we nu naar de kennis, hoe de scholen werken. Bij de beoordeeling hiervan komt echter veel aan op de middelen, welke ten dienste staan. Eerst de geldelijke. Deze bepaalden zich voor het dienstjaar 1901—1902 bv. tot een totaal bedrag van 1.110.972 roepien (ruim 880.000 gld.), verkregen uit schoolgelden, 144.382, bijdrage der provincie, 383.264, districtsbijdragen, 263.179, gemeentelijke bijdragen, 82038, bijdragen van Indische Staten, 79.693, diverse, 157.416 roepien.

Veel is het dus niet, maar de inrichting der scholen is eenvoudig, en de onderwijzers stellen zich met weinig tevreden. Een hoekje van 'n veranda, een loods maken meestal de schoolruimte uit. Soms vindt men 'n expressielijk daartoe opgetrokken gebouwje — voor enkele honderden roepien is het in elkander gezet.

De onderwijzers worden hoogst karig bezoldigd. In één district bevond de heer Bert op de 100 meesters, 11 op een loon van 12 roepien in de maand (nog geen 10 gld. 11 op 11, 26 op 10, 37 op 9 en 18 op 8 roepien 's maands, en dat zijn nog tractementen van schoolhoofden; hunne helpers ontvangen van 2 tot 4 roepien 's maands. De meester kan het tot 20 roepien 's maands brengen, maar dan moet hij er van alles bij waarnemen, als hulppostbeambte, waagmeester, postzegel-kinine-debitant. Toch worden de onderwijzers niet uit de laagste klassen der bevolking gerecruteerd, al zijn er ook bij, waar dit wel 't geval is, zooals blijkt uit de opgaven, betreffende de leerlingen der Kweekschool van Nagpoer, w. o. 50 pct. tot de hooge kaste der Brahmanen behooren, terwijl op de meer dan 80 vaders der leerlingen, 11 grondbeziiter, 22 landbouwers, 20 gouvernementseambten, 15 loontrekenden, 13 kooplieden, 6 handwerkslieden, 5 dagloners, 3 bedelaars en 1 priester aantreft.

Dank zij de goedkoopere inrichting van het onderwijs, trof men volgens het verslag over het dienstjaar 1901—1902 in de Centrale Provinciën 2123 scholen met 123000 leerlingen aan, tegen 1900 scholen met 93500 leerlingen in 1871.

Van het onderwijs van 'n dertig jaar geleden moet men zich echter geen groote voorstelling maken. Een inspecteur van het onderwijs schreef ongeveer tien jaren later, den toestand van de 70er jaren typerend, als volgt: „De schoolmeester is doof. Hij heeft geen boeken en de kinderen evenmin. Geen onderwijsmiddelen: geen afbeeldingen, niets. De school wordt gehouden onder een ruile warande; de tucht wordt gehandhaafd door een veelvuldig gebruik van den stok. Bij gevolg: geen voorlezen.“

In 1881 telde men dan ook op de gansche bevolking slechts 161.200, die konden lezen en schrijven. Door de verbetering van het onderwijs, hoe gering ook, valt sedert meerdere vooruitgang waar te nemen en kon dan ook bij de jongste volkstelling een sprong tot 327.486 worden geconstateerd. Nog niet veel, omstreeks 3 procent van de gansche bevolking, maar tegenover het stationnaire zienal — tengevolge van de groote sterfte door hongersnood en pest veroorzaakt — springt de verdubbeling van het aantal humer onder de bevolking, die lezen en schrijven kunnen, toch in het oog.

Zooals wij in den aanvang aanstipten, moet voor dit onderwijs ook worden betaald — niet veel: het schoolgeld wisselt af van 8 annas tot ½ anna (40 tot 2½ cent) in de maand; naar gelang van de inkomsten der ouders, terwijl volgens de voorschriften 10 procent, feitelijk meer leerlingen van de betaling van het schoolgeld zijn vrijgesteld. Het toezicht op deze landelijke scholen berust bij de plaatselijke schoolcommissiën, waarvan de dorps-notabelen deel uitmaken, en die op hare beurt gecontroleerd worden door de districts-raden, waarboven dan nog de *lahsil*- of gewestelijke raden staan, welke raden zijn ingesteld ingevolge de bepalingen der wet op het plaatselijk zelfbestuur van 1883. De algemeene leiding van het inlandsch onderwijs in de Centrale Provinciën berust bij den dienst van het onderwijs.

Het voorbeeld der Engelschen in de Centrale Provinciën op dit gebied, komt ons, qua leerplan, navolgenswaardig voor. Het is echter de vraag: of door de onderwijsmiddelen — onderwijzers op 'n zelfde tractement bevestigende als 'n inlandsch politie-agent in Engelsch Indië — niet 'n toestand in het leven geroepen wordt, waarbij de inlandsche notabelen, hiervoren geciteerd, het vrij wel het rechte eind hebben, door het geheel als een onafhankelijk liefhebberij van het gouvernement te beschouwen? Pas de sops, pas de Suisses, geldt ook hier, want wat de heer Sharp weet met te doen omtrent het intellectueel gehalte der onderwijzers, doet ons zien, dat dezen geleerde lesjes op te dreunen, maar vraagt men hun waarom, dan is 't met hun kennis uit.

Een typisch staaltje geeft de volgende anecdot, be-

treffende het bezoek van een ambtenaar aan zoo'n inland-sche school.

„Waar hebt gij het over van daag?“
„De zon en de aarde.“
„Goed? Wat leert gij daaromtrent?“
„Dat de aarde om de zon draait.“
„Zijt ge daar zeker van?“
„Ja, Zeker!“
„Maar wat is uw persoonlijke opinie?“
„O, ik geloof, dat de zon om de aarde draait.“

RECLAMES.

Abonnement geldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLEEN
Noordeinde 58 a
Gewaarschuwd wordt tegen
arglistige nabootsing.
ALLE MODERNE
TALEN
Onderwijs Vertellingen

Proefles gratis.
Prospectus franco.

Indië en zijne hervormers.

Ons antwoord op het ingezonden stuk van den heer Martijn in ons Blad van 21 dezer.

De heer H. J. Martijn Jr. schreef ten onrechte, dat wij behooren tot de menschen, die niet overtuigd willen worden. Wij geven integendeel gaarne onze opinie voor beter, wanneer men ons van dit betere weet te overtuigen, waartoe echter meer behoort dan het gebruik van groote woorden en hoogst oppervlakkige betoogen.

De quaestie zelve waarom de polemiek tusschen ons en den heer Martijn is begonnen, schijnt uit den weg geruimd, waar de *Indische Mercur* wist mede te deelen, dat aan de directie der Koninklijke op gedane aanvragen is medegedeeld, dat de regering niet voornemens is een uitvoerrecht op petroleum in Indië te heffen. Maar het principe blijft bestaan.

Tevoren zij opgemerkt, dat toen wij den 20en Jul II. het eerst over dit onderwerp schreven, waarop toen het *Sum* ouique van den heer Martijn in ons nummer van den 10en Augustus d. a. v. verscheen, geen sprake scheen te zijn van 'n eigenlijk uitvoerrecht, maar van een aandeel in de te behalen winst eener buitengemeen voor-spoedige onderneming, die toch behalve aan het krachtig initiatief harer leiders, aan hare aandeelhouders, ook aan het land van productie eenige verplichtingen heeft, en belang heeft bij de instandhouding van een geregelden gang van zaken daar, voor de vreedzame uitoefening en ontwikkeling van haar bedrijf.

Wij gelooven niet, dat de Koninklijke in dit opzicht te klagen heeft gehad. Integendeel. Wij zullen echter de laatste zijn om dit af te keuren, waar onze inzichten wel degelijk voor het kapitaal den weg moet worden geeffend, om het zijne te kunnen bijdragen tot verhooging der productiviteit en daarmee ook van de welvaart van Indië, *mits* het kapitaal ook van zijne plichten bewust zij.

Het kapitaal en Indië, of wel in meer algemeenen zin nog: „het kapitaal en de koloniën“, zijn in den laatste tijd dikwerf ter sprake gekomen, waaruit drie stroomingen zijn af te leiden:

De koloniën zijn er voor het kapitaal. Het kapitaal is er voor de koloniën. Koloniën en kapitaal hebben beide belang bij onderlinge samenwerking, met inachtneming van elkaanders rechten en plichten.

De eerste zonden wij kunnen noemen: de kapitalistische, de tweede (zou zij werkelijk bestaan?): de idealistische, de derde: de practische.

De voorstanders der beide eerste stroomingen hebben groote woorden tot hunne beschikking. De eersten b. v. spreken van de belastingsschroef, die aangedraaid wordt, terwijl in werkelijkheid de fiscus voor het kapitaal, dat we hier op het oog hebben, zeer schappelijk is, de anderen hebben het over de indische citroen, die uitgeperst wordt, en grappig is het somwijlen te zien hoe beiden, in vervoring geraakt, elkaanders gemeenplaatsen dooréen haspelen, zooals de heer Martijn in het nummer van den 21n September II. deed, door te spreken van de indische citroen-pers, die wordt aangedraaid. De eersten meenen, dat de verschijning van het kapitaal alleen, zijn arbeid geheel ten eigen profijte, reeds voldoende is om een land tot welvaart te brengen, zij stellen het ten minste voor, alsof zij die meening waren toegedaan. Die der tweede categorie meenen, dat het kapitaal, hetwelk zij heeten te verfoesjen, zedelijk zoo hoog moet staan, dat het zijne onmisbaarheid inziedende voor de ontwikkeling van een land, zich daartoe zou leenen, terwijl het er slechts *gehuld* wordt, als een noodzakelijk kwaad.

Dat dezulken, noch de eenen, noch de anderen ons kunnen overtuigen, men vergeve het ons, we kunnen ons niet verheffen boven het standpunt der praktijk, die eischt: dat in elken staat, ook in een koloniaal, waker voor *aller* belangen, iedereen, naar mate zijner krachten, verplicht is het zijne bij te dragen tot instandhouding van dien Staat.

En wij betwijfelen ten zeerste, of het kapitaal bij de noodige aanmoediging en steun, die dunkt ons aan de Koninklijke — gelukkig — nimmer heeft ontbroken, niet zal deelnemen aan de ontwikkeling van een land, waar het evenals overal elders zijn steentje zal moeten bijdragen voor de instandhouding van den staat, deze die aanmoediging zoover uitsprekt, dat door een gebrekkige regeling van het patentrecht in Indië, zooals de heer A. J. N. Graafland op blz. 20 van zijne brochure over de Fiscale Wetgeving in Nederlandsch Indië uiteenzet, de groote inkomsten uit Indië niet worden getroffen, geeft den heer Martijn allerminst het recht, om een streven van den indischen staat om — bij wijze van tijdelijken maatregel nog slechts — in dat gebrek te voorzien, te vergelijken met dien van een geldlief, die — enz. Die voorstelling is eene *onwaardige* en zouden wij begrijpelijk vinden in het oratio pro domo van een aandeelhouder, of huussier-makelaar, maar in een pleit van iemand, die zich tot reformator van Indië op handelsgebied opwerpt, en in dit opzicht, gelijk de heer Martijn doet, zeer behartigenswaardige meningen geeft, al kunnen wij ook niet nalaten op te merken, dat de basis, waarvan hij uitgaat de vergelijking tusschen de vrijhaven-politiek van Singapore en Penang en de handelspolitiek van een groot, zij het ook koloniaal rijk, eene geheel verkeerde is.

Aanmoediging van het kapitaal, vrije concurrentie, afschaffing van monopolies — prachtig! Daar moeten we op aansturen, maar om daarbij koers te nemen op het monopolie van het kapitaal, om van de lusten van Indië te genieten, zonder de lasten mee te helpen dragen — daarvoor behoede Nederland ons Indië.

Boekbespreking.

Uit Indië werd ons ter bespreking toegezonden:

a. Eene brochure getiteld: „**Oudheidkundige aantekeningen**“, II, door Dr. J. Groneman, (van den schrijver, niet in den handel), die door den zeer eerbiedwaardigen, sympathieken grijsaard wordt ingeleid met de ons zoo pijnlijk treffende woorden:

„Als niet-ambtelijk burger, zonder stenn van de Regering of van andere machten, maar voor wien ook nu nog, op veegeverden leeftijd, wetenschappelijke arbeid een levensbehoefte is, ben ik verplicht zelf mijn werken te verdedigen tegenover ieder, die mij in mijn eerlijken en belangeloozen streven naar meer kennis tracht te bemoeilijken, en mijn opvattingen te handhaven tegenover allen, die de waarde van mijn betoog miskennen, zonder die te weerleggen, vooral wanneer 't behoud van onze schoonste Hindoe-monumenten daarvan kan afhangen.“

Een ieder, die hart heft voor de prachtige overblijfselen der oude kunst op Java, wordt de lezing van dit betoog warm aanbevolen.

b. „**Talks and Tales about India**“, een nieuw Engelsch leesboek voor de hogere klassen der Middelbare School, verzameld door F. P. H. Prick van Wely, Leeraar aan de Afd. H. B. S. van het Gymnasium Willem III te Weltevreden en uitgegeven door A. H. van Belkom en Co. aldaar (prijs f 1.50).

Juist omdat deze oordeelkundig uitgezochte bloemlezing, uit Engelsche en Amerikaanse schrijvers over Indië, slechts stukken bevat, die omtrent zijn aan de omgeving der leerlingen voor wie zij bestemd zijn, lijkt ons dit boekje een aanwinst. De verzamelaar zegt in zijn voorrede:

„Waar men bij het Lager Onderwijs begonnen is zich, wat de leermiddelen betreft, te ontevreden van het moederland, omdat de Indische school een andere basis en andere eischen heeft dan de Hollandse, kunnen wij, op sommige punten althans, bij het Middelbaar dit goede voorbeeld zeker met vrucht navolgen. Of ik daarin geslaagd ben, zal de tijd moeten leeren en daarom zal ik het zeer op prijs stellen, als de collega's, die dit boek gebruiken, mij hun ervaringen willen mededeelen.“

Van den schrijver, Jhr. L. C. van Panhuys, ontvingen wij ten geschenke:

10. Een overdruk uit het „*Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap*“ van zijn artikel: „**Het Rapport Havelaar en de toestanden in de kolonie Curaçao**“. Schrijver herinnert er aan, hoe den heer Havelaar bij Koninklijk besluit van Juli 1901 werd opgedragen een onderzoek te doen, in het belang van de cultures op de Nederlandsche Antillen, naar den toestand van de bevoelingswerken en van de waterschaffing aldaar, alsmede naar hetgeen ter verbetering van het een en ander ware te doen, en zegt o. a.:

„Die opdracht heeft de heer Havelaar naar eene ruime opvatting en met bewaandheid vervuld en het zal bovendien aan zijne persoonlijkheid en aan zijne langdurige ervaring in tropische gewesten zijn te danken, dat het geschrift, niettegenstaande daarin onomwonden critiek werd uitgesproken, toch allerwegen en ook in Curaçao met waardeering is ontvangen.“

Het zou niet aangaan hier punt voor punt al de in het rapport gegeven wenken en adviezen op te noemen. Dat deze eene practische strekking hebben, kan daaruit blijken, dat aan verscheidene reeds is kunnen worden voldaan. Zoo werden sedert proeven genomen met het aanplanten van mangrove's; de bepalingen tot het vergunnen van het branden van kalkovens op Bonaire en Aruba, met het oog op de ontbossing, gewijzigd; op die eilanden bij plaatselijke keuren strafbepalingen in het leven geroepen tegen het uitvoeren van onrijpe divi-divi-peulen; het toezicht op de gouvernementgronden en het daarop staand houtgewas op Aruba uitgebreid; putten op verschillende eilanden gegraven en van gouvernementsewege of met subsidie van het gouvernement dammen aangelegd op verschillende plantag's en huurgonden. Een wetenschappelijk adviseur is in het begin van 1905 belast met een voorloopig plaatselijk onderzoek ter bevordering van de industrie van zeeproducten in de kolonie.“

Aan de besprekking van dit rapport knoopt schrijver een uitvoerige, zaakrijke behandeling vast van het groote nadeel, dat voor de kolonie gelegen is aan het laten losloopen van groote kudde schapen en geiten. Hij staft dit feit met sprekende voorbeelden uit andere landen en eindigt op praktische wijze met de formulering te geven van een *ontwerp-erordening*, houdende voorschriften betreffende deze voor de kolonie zoo gewichtige aangelegenheid.

20. Een overdruk uit hetzelfde tijdschrift, bevattende een beoordeeling van twee nieuwe kaarten van Suriname.

Is schrijver over de eene vol lof, getuige reeds de aanhef van zijn artikel:

„Ongelijksortige grootheden mag men niet met elkander vergelijken, maar wij zouden toch willen opmerken, dat sedert de uitgifte van de groote kaart van Suriname van den heer Loth in 1899 er geen zoo goede kaart van Suriname is verschenen, als het nu zeer onlangs in Seiffard's boekhandel verkrijgbaar gestelde kaartje, dat vervat is in een handig boekformaat.“

De andere, geteekend door H. Kietzmann, kan terecht geen genade in zijn oogen vinden, daarvan zegt hij dan ook o. a.:

De tweede in onzen titel genoemde kaart, die in Januari 1905 is verschenen, heet te zijn verzameld onder ge-bruikmaking van de gegevens, verzameld door de jongste wetenschappelijke expeditiën naar de binnenlanden, onder leiding der heeren: L. A. Bakhuus, Dr. van Cappelle, „Fransen Herderschee en Luit. van Stoekum“. Bij vergelijking kan men echter opmerken, dat eenvoudig het door den heer Bakhuus in 1902 bij zijn verslag gevoegde overzichtskaartje is overgenomen en er verder aan de Sarumacca een verlegstukje is aangebracht, dat weinig heeft van den rivierloop op de kaart bij het verslag van de Sarumacca-expeditie weergegeven. Omtrent de expeditie van den heer Fransen Herderschee heeft de vervaardiger met de bloote vermelding van den naam op den titel volstaan; van de uitkomsten van diens onderzoekreizen is eenvoudig niets overgenomen. Eene foutieve en waardelooze aanduiding is aan Crevaux ontleend (Mount Lorquin, 400 M.); erbarmelijk slecht is de tekening van de Gonini. Het Nassau-gebergte wordt niet genoemd.

Koddig was het in een der Surinaamsche couranten, niet bij wijze van ironie, maar in ernst, te lezen, dat de vervaardiger met dit kaartje aan de wetenschap een onverschaderen dienst heeft bewezen.

Ach, hadde de teekenaar ook de kolonie Suriname maar wit gelaten.“

30. Een overdruk uit *De Indische Gids* (Juli-afl. 1905), eene waardeerende besprekking van het onlangs bij A. W. Sijthoff te Leiden verschenen werk van D. C. Hesseling: „**Het Negerhollands der Deense Antillen**“, waarbij schrijver eindigt met de door ons ten volle beaamde woorden:

„Zouden de negers, als „samenstellers“ van Negerhollandsch, Negerengelsch en andere creolentalen, wellicht onbewust hebben overgenomen en naar hunne opvatting gereconstrueerd, datgene wat in de Europeesche talen was overgebleven van de onbeholpen wildemanstaal, in gebruik in de tijden, toen de Europeesche volken nog slechts in beschaving de hoogte hadden bereikt van de onbeschaafde negers in Afrika?“

Het uitwerken van deze vraag zou voor eene boek-aankondiging te ver voeren. Wij willen als besluit, den schrijver nog eens hulde betuigen voor de wijze, waarop hij in het licht heeft gesteld, hoe nauw taalwetenschap, anthropologie en ethnographie met elkander in verband staan. Boven het bestudeeren van dat verband der wetenschappen staat echter de belangstelling in de menschen, waarover gesproken wordt en velen zullen met ons in het bijzonder dien band gevoelen en naast den humor van de woorden eene echt menschelijke ontroering ondervinden, indien zij de eenvoudige Nederlandsche belijdenis lezen van de oude negerin: Mi arm pover, mi soutkop, mi swart heide, mi a wees, Mi soo dom (g)lik en koci. Die Tata na bove, Em ben mi Tata, Em ben mi Mami, Em ben mi broer, Em ben mi suschi, Em ben allegaar goed voor mi.“

40. Het bijvoegsel tot de Ned. Staatscourant van Woensdag 13 Sept. 1905 no. 24, waarin het **Verslag van het 14e Internationale Amerikanisten Congres te Stuttgart** van 18—23 Ang. gehouden, ondertekend door Dr. J. D. E. Schmeltz en L. C. van Panhuys, die beiden als gedelegeerden der Nederlandsche Regering deze in menig opzicht zoo interessante samenkomst hebben meegemaakt.

De uitgevers voorheen E. J. Brill te Leiden, zenden ons, ten vervolge, de 10e aflevering van Dr. H. Blink's „**Nederlandsch Oost- en West-Indië**“, een werk, dat, zooals onze lezers zich zullen herinneren, reeds dadelijk bij de verschijning door ons met groote vreugde werd begroet. In dit gedeelte wordt een hoofdstuk gewijd aan handel en scheepvaart, en begint de beschrijving van het eiland Java en zijne bewoners.

Ook ontvingen wij als overdruk uit de „*Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië*“ (Te volgr. IV), de „**Toegift tot de Gegevens over Land en Volk van Suriname**“, door C. van Coll (met Naschrift en Bijlagen door G. P. Rouffaer).

Alle bovengenoemde geschriften, waarvoor wij den schenkers onzen hartelijken dank betuigen, liggen voor belangstellenden op de leestafel der Vereeniging, Laan v. Meerderevoort 195, ter kennismaking.

Voornameste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. Aug. 1905.

Afscheidswoord [als Redacteur], door C. J. Hasselman. — De vlechtindustrie in de residentie Jogjakarta, door W. F. Engelbert van Bevervoorde met teekeningen, photo's en toelichtingen door J. E. Jasper (vervolg en slot). — Wat in het belang van den Indischen landbouw gedaan kan worden, door M. J. van de Pauwert. — Verzwaring van heereindf worden? door H. Craandijk. — Kan de Oosterling beschaafd worden? door T. M. Harthoorn. — De aanstaande herziening van den landrente-aanslag in Prijangan, door R. A. Kern. — Varia: Koloniale leeningen. — Samenwerking van particulier en ambtenaar.

De Indische Mercur. 26 Sept. 1905. No. 39.

Koloniaal Museum te Haarlem. Prijsvraag voor het jaar 1906: Onderwerp: „**Graphische voorstellingen**“. — Enige opmerkingen betreffende den aanleg van Caoutchouc-plantages, in het bijzonder met betrekking tot Nederlandsch-Borneo, door C. Boehmer. — Het tweede internationale Petroleum-congres. Een studie over Delitabak. — Het hout als bouwmaterial. — Geschiedkundig overzicht van den Landbouw in Suriname. — De landbouw van Curaçao en zijne toekomst (vervolg). — Eene reis op Malakka (Onderzoek naar tinconcessies). Uit Con-sulaire Verslagen. — Enz.

Teysmannia. 1905. 8e Aflevering.

Ziekte-leer der planten, door J. v. Breda de Haan. — Klapper-Cultuur in Ceylon, door H. J. Wigman. — Caoutchoutwinning en Caoutchouchandel aan den Amazone-stroom, door W. R. Tromp de Haas. — Vergiftigde cassave, door W. G. Boorsma. — Aard-Bacteries in betrekking tot den Landbouw, door H. J. Wigman. — De vierde vruchtententoonstelling te Buitenzorg, door H. J. Wigman. — Enz.

Weekblad voor Indië. 2e jaarg. No. 18.

De politieke toestand in Nederland door H. Smits. — De Zuid-Celebes. — Expeditie (de landing bij Badjowé, enz. met tal van foto's). Enz.

Het Recht in Nederlandsch-Indië. Dl. 84. No. 8—10.

Plechtige installatie van den nieuw benoemen President der beide Hooge Gerechthoven Mr. W. C. Berkhout. — Een opmerking naar aanleiding van de regeling van de gevolgen der verklaring in staat van oorlog of in staat van beleg bij Besluit van den Gouverneur-Generaal, Verhandeling van Mr. Ph. Kleintjes. — De vertegenwoordiging van het Inlandsch civiel-proc. Verhandeling van Mr. F. C. Hekmeijer. — Literatuur over de aanhangige wetsontwerpen tot wijziging van art. 75 en 109 Regeeringsreglement. Verhandeling van Mr. J. A. Netherburgh.

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

SS. Kon, Wilhelmina, Gezagvoerder W. Ouwehuid, bestemd te vertrekken van A'dam naar Batavia den 23en September 1905.

Te Amsterdam schepen zich in: L. L. Priester, Mevr. H. L. Diecke—Sommer, Mej. D. D. B. Diecke, Mevr. E. de Jager—van Kempen, F. L. Kruijs, Mevr. A. van der Lee—van Oppen, T. Bijkerk, Mevr. A. Schwartz en dochter, Mevr. E. L. de Fretes—van Ruijven, H. Klinkhamer, echtg. en kind, W. F. Kneppers, Mej. T. C. P. van Goens, L. F. Verdooren, echtg. en 6 kind, P. Dekkers en echtg.

Naar Genna L. P. D. Op ten Noort, echtg., zoon en dochter, Mej. E. Bloembergen.

Naar Suez: S. A. Matveld.

Naar Belevan-Deli: Mevr. H. Wally—Bonman.

Te Genoa zullen zich inschepen:

Mevr. M. C. van Musschenbroek—van Ballerseeck, G. T. A. K. W. van Musschenbroek, Th. Havelaar en echtg., L. Strengholt, C. T. Staargard, V. de Leeuw, Mevr. A. D. Fabius—van Baak, L. J. R. Prins, Mr. A. L. E. Gastman, P. A. N. Spaan, echtg. en kind, C. Blum, P. Koppelaar en echtg., W. Kleijkaup, J. O. Heelboom en echtg., Mevr. J. T. de Haan—van Breda, Mevr. F. D. Vigelius, A. Kwast, echtg. en kind, P. J. van der Ham, echtg. en kind, H. Sundermann en echtg., W. Spieker, O. Kapper, W. Müller, W. Bruckner, Mej. L. Metzler, Mej. A. Sneider, Mej. P. Ch. Blechschmidt, Mej. L. Ohly, Mej. M. Scheepmaker, Frank Hardecastle. Naar Port-Said Ds. J. J. van Noort, H. J. de Jong, Schouwenburg, J. H. Spillenaar, A. A. Cooper. Naar Sabang: M. Vis, P. Billé. Naar Belevan-Deli: H. Witner, D. Haagmans echtg. en kind, Mej. R. Witmer, W. Meinesz, H. Colenbrander. Naar Singapore: C. J. Swart.

ADVERTENTIE.

Magazijn van HEEREN- EN DAMESKLEEDING. G. VERHOOG,

KLEEDERMAKER
Newtonstraat 7, 's-Gravenhage.
Tevens Atelier voor REPARATIE- en KEERWERK.

D. J. VAN ZADELHOFF,

Prins Hendrikstraat 155,
Elandstraat 173c, Den Haag.
Leveren en opmaken van alle soorten **Bedden en Matrassen.**
BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.
Wasschen v. Wollen dekens à 35 cts.

MISS MARY
3 c.

W. G. BOELE, SENIOR
HOFLEVERANCIER
KAMPEN

Photographie Artistique.

KOENDERS & Cie.

27 Anna Paulownastraat
LA HAYE.
Téléphone 2221.

J. VAN VOLLENHOVEN,

POELIER,
Vlamingstraat 9, 's-Gravenhage.
Telefoon Interc. No. 2504.
Leverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Speciale Inrichting tot het leveren van Wild en Gevogelte voor Hôtels en Restaurants.

MAURITS UT & Co.

TAILLEURS.
Solied adres voor Heerenkleeding naar Maat.
Fransche en Engelsche Stoffen.
ELEGANTE COUPE.
Reparatiën spoedig, net en billijk.
Van nu af aan eenig adres Houtmarkt 17, Den Haag.
N.B. Ook per briefkaart te ontbieden.

TE KOOP:

Zoolang de voorraad strekt eenige **ZILVEREN HORLOGES** voor f 450 met garantie. Extra aanbieding.
M. C. A. BUIJS, Horloger,
Witte de Witstraat 140.

VOORSCHOTTEN

verrijgbaar op langen en korteren termijn bij **BIGOT, BOOT & Co.**
In Assurantien.
DENNENWEG 63 — INT. TEL. 1734
'S GRAVENHAGE.

Fabriek van Militaire en Civile Equipementen.
Hofleveranciers van H. M. de Koningin.

PAPESTRAAT 21. — DEN HAAG.
Telefoon 2468.

W. VERVLOET & ZOON.

RESIDENTIE HYPOTHEEK BANK.

Maatschappelijk kapitaal f 1.000.000.— (Geheel geplaatst.)

's-GRAVENHAGE, PLAATS 1a. Verstrekt gelden op eerste Hypotheek en geeft onder Notariele controle, 4 % Hypotheekbrieven uit, groot f 1000.—, f 500.—, f 250.—, f 100.—

Directie: K. E. ABBING, A. C. DE KANTER.

E. P. MEIJER,

Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Publiek Telefoonstation No. 2052.
Drogerijen. Specerijen. Toilet-Artikelen.
VERBANDSTOFFEN.
Zieken- en Kinder-Verplegings-Artikelen.
Specialiteits Geneesmiddelen.

Specialiteit in Melk en Melkproducten
Tous nos Articles sont d'une qualité supérieure.

EN GROS.

D. OUDSHOORN,

9, Lange Poten 9,

'S-GRAVENHAGE (Holland).

EN DÉTAIL.

Export over The Whole World. Grössere Abnahme bedeutenderes Rabat.

ZUID-HOLLANDSCHE BIERBROUWERIJ

DEN HAAG,
levert op fust en flesschen
Pilsener, Munchener, Lager en Gerste Bieren.
TEL. INT. 2-72. — VRAAGT PRIJSCOURANT.

Pension Insulinde.

Sinds 1898
alleen gevestigd **Bankplein 2, den Haag.**
Schoonste en Gezondste ligging — Tel. Int. 1486.

MEIJROOS & KALSHOVEN, ARNHEM Koningsplein 9.

Export van Piano's, Harmoniums, Muziek-, Blaas- en Strijkinstrumenten, Gramophones, enz. naar Oost- en West-Indië.

Speciaal voor de tropen aanbevolen:
Piano's en Vleugels uit de fabriek van JOHN. BRINSMEAD & SONS, LONDON! Garantie 5 jaar.
Catalogus franco op aanvraag.

Joh. P. WASSENAAR,

Schoenmagazijn,
Prins Hendrikstraat 132.
bericht de ontvangst eener ruime collectie **Zomerartikelen** bestaande in fijn Heeren-, Dames- en ook Kinder-Schoenwerk, ieder paar gegarandeert. Prijzen billijk.
Neem proef met mijn IJzersterke **SCHOOLLAARZEN**
Atelier voor Reparatien en Maatwerk.

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 45

SIGAREN-MAGAZIJN van

J. H. VAN VELZEN, Weimarstraat 4A.
Export voor Indie blikverpakking.
Bijzonder aanbevolen 't Javaantje 3 ct., La Delicia 4 ct., Grand Royal 5 ct., El Imperial 6 ct., Simpatia 7 ct., Roosevelt 15 ct.

N. LUCAS,

BLOEMEN-MAGAZIJN
Stationsweg 73,
DEN HAAG.
Levering van alle voorkomende Bloemwerken.

Export. Import.

G. C. VAN ZAALEN,

Aardappelhandel,
Zuid Oost Binnensingel 53-55, 's-Gravenhage.
Telegr. adres Zaalen Haag. Telef. Interc. 114.

SPIEGEL EN LIJSTENFABRIEK van J. ARENS.

28A. ZOUTMANSTRAAT 28A.
Speciale inrichting voor **OVERVERGULDEN.**

J. VAN BOMMEL,

Magazijn in Kantoor- en Schrijfbehoeften
Jap. Wandversieringen
PORTRETLIJSTEN in alle maten en **LUXE ARTIKELEN.**
60 PRINSESTRAAT, hoek Juffr. Idastraat en 1ste OBRECHTSTRAAT 59.

De Maleische Taal

DOOR
C. W. HOOGENDOORN,

Gep. Ind. Onderwijzer en met medewerking van **MAS SOEDJONO WIRJO,** Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang, is bij alle boekhandelaren en bij den uitgever van dit blad verkrijgbaar à 50 cents per exemplaar.

P. ABRAHAMSON,

HOFJUWELIER.
Spuistraat 56. Veenestraat 27. Prinsstraat 3A.
Telef. 40. Telef. 2515. Telef. 2823.
Juwelier, Gouden- en Zilverwerken en Horloges.
Specialiteit in Tafel- en Dessertzilver.
Atelier voor Diamantzettingen en Reparatien aan alle voorwerpen.

Ink'op tot den hoogsten prijs.

GERRIT LETTE,

BANKETBAKKERIJ
Sumatrastraat 117.
SPECIALITEIT IN
ECHTE INDISCHE SPEKKOEK,

C. E. VAN DRECHT, Chasséstraat 12.

Dames- en Heeren-Modeartikelen.
— DAMES HANDWERKEN. —
Costumes - Peignoirs - Blouses.
DAMES- EN KINDERHOEDEN.

Magazijn van Lakens en Stoffen.

Joz. J. Dietz,
Md. Tailleur, Korte Houtstraat 7,
DEN HAAG.
Speciale Inrichting voor Ambtsgewaden.

J. H. K. MEIJER,

IMPORTEUR VAN
Havana-Sigaren, Sigaretten, Tabak enz.
Passage 9, Bezuidenhout 132,
DEN HAAG.
Export naar Oost en West.

J. VAN DE GRIEND

Zwarteweg 61-62. DEN HAAG.
Telefoon No. 125.
Expeditie voor Verhuizingen binnen en buiten de stad en vervoer van alle goederen.

NOORDEINDE 45.

Albert Ashoff
Chemisier.
Specialiteit Overhemden naar maat.

Restaurant Knappstein,

Vlamingstraat 15-17 Den Haag.
Plats du Jour à 50 Cts.
van 11½-2 uur.
Diner van af 80 Cts.
van 4½-7 uur.

J. F. HANSEN, Mr. Smid.

Magazijn van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.
GASORNAMENTEN.
Huishoud. Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek REGENTSESLAAN,
'S-GRAVENHAGE.

THE LONDON COMPANY,
36, Noord-Einde 36.

BETROUWBARE KLEERMAKERIJ.
Elegante Coupe. — Solide bewerking. — Hoogst billijke prijzen.
Indische Uitrustingen naar de laatst uitgehomen modellen.

Restaurant des Indes.

Prins Hendrikplein 3a
PIEPER-BAARS.
Telefoon 1896.

Iederen dag gelegenheid tot het verkrijgen van volledige rijstafel en Europeesch eten.

Plat du jours tot 4 uur à f 0.80.
Na 4 uur 1 Gld.
Diners van af f 1.50.
Uitsenden van verschillende Schotels.
VRAAG TARIEVEN.

Delicatessen en

fijne Vleeschwaren.

Voor bovengenoemde Artikelen is het beste adres bij

N. C. VERKERK,
Prins Hendrikstraat 128.
Voorheen Chef-Kok
Witte Societeit.
TELEFOONNUMMER 1850.

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seizoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Instituut „De Oorsprong”, te Baarn.

Opleiding voor den Handel voor 4^e kl. H. B.-S. en 3^e kl. **Gymnasium** en daarmede gelijkstaande examens.
Prospectus, examenresultaten en verdere inlichtingen worden gaarne toegezonden door den Directeur **W. MARIS.**

F. v. Dun & Th. Kneifer,

BLOEMISTEN.
ZOUTMANSTRAAT 67
bij de Laan v. Meerdervoort.
Den Haag.

Telefoon 1788.

Comestibles en Koloniale waren.
E. M. HEBRANS
No. 71, ZOUTMANSTRAAT,
(bij de Laan van Meerdervoort.)
— Vraagt Fabers Koek. —

F. MOULIJN Firma W. Moulijn

Schoolstraat 29. Anno 1844.
Banketbakkerij. Telefoon No. 3419.
SPECIALITEIT IN:
Zoute Stengels, Haagsche Puntkoek, Galette Suisje.
Verzending naar Oost- en West-Indië.

W. A. H. MEERSHOEK

IN
Groenten, Aardappelen, Fruit en Comestibles.
Frederikstraat 36. Den Haag
Telefoon No. 1361.

Maison H. VAN AKEN & ZOON, E. Fonvielle Succ^r.

Fournisseur de la Cour,
HOOG NIEUWSTRAAT 40, bij het Lange Voorhout.
Volaille, Gibier, Foies Gras et Truffes.
LA HAYE. Téléphone 1617.

Zwitserse Wasch-, Electriche Bleek- en Strijkinrichting te RIJSWIJK.

Wit- Bont- Wol- Gordijnen-Wasscherij.
Tapijtreiniging. - Uitstoomerij. - Chemische Wasscherij. - Motzuivering.
GEEN CHLOORKALK. — EIGEN WATERTOREN.

J. A. M. Zeij

Tailleur, Heerenstraat 13a.
voorheen Chef-Coupeur te Soerabaia.
Uitrustingen volgens de in Indië gedragen Modellen, voor Officieren, Ambtenaren en Particulieren.

KLEINGELD & ZOON

TAILLEURS.
Parkstraat 39. Den Haag.

H. C. A. TROUWBORST,

Molenstraat 46. Den Haag.
Diverse houten Huishoudelijke Artikelen.
Alle soorten Borstelwerk.
Ijzeren Aschbakken, Sponsen en Zeemleder.
Diverse soorten Poetspomades en Schoensmeren, Potlood enz.

Brandstoffenhandel

C. C. LENS.
Z. O. Binnensingel 97, b/d Zwarteweg, Den Haag.
Interc. Telefoonnummer 120.
Jaar van Oprichting 1843.

AGUILAR'S

Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.
Vraagt Prijscourant.
Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG.
Telefoon Interc. 264.
Bijkantoor: Batavia
B. DE BAS & Co.
Filialen: UTRECHT—LEIDEN.

P. M. Tamson,

Nieuwstraat 7, Telefoon 2533.
PASSERDOOZEN.

E. J. KOPPEN.

Confiseur Patissier
LANGE POTEN 25.
Salon de Rafrachissements.

VAN GOCH & Co.

in Effecten,
Toussaintkade 8e.

Hôtel-Restaurant VAN DER BURG, Wagenstraat 23, den Haag.

Billijke conditiën voor langdurig verblijf voor Indische Familien en Pension.
DINERS VAN AF 80 CENTS.
PLATS DU JOUR in keuze met SOEP 50 Cents.

HAAR KLEURKAM.
Patent van Hoofdapotheker HOFFERS voor Dames en Heeren. Grijs of rood Haar in vijf minuten blond, bruin of zwart kleuren. Gegarandeerd onschadelijk en vrij van alle vergif, onder verantwoording van Mr. Dr. HEUFFEL, Arts. Opgangmakende nieuwe vinding en is de eenige Kam voor het geheele leven te gebruiken. Vele duizenden in gebruik. Gebruiksaanwijzing er bij. Prijs f 2.60 franco. Rembours 15 ct. meer. Alleenverkoop. Geen filiaal. Geheim verpakt zonder kenmerk. — Firma K. W. KLAVERKAMP, BLEIJENBURG 58, Den Haag.

Pierre Caron Fils.

Kleedermaker.
Plaats 25.
Specialiteit in Automobiel-Kleding.

English Lessons
by Mr. E. HAYWARD,
16 v. Merlenstraat Den Haag.
Inlichtingen te bekomen bij de Uitgevers
van dit blad.

G. BULTÉ.
Sedert 1893 gevestigd
16 Witte de Withstraat 16.
Manufacturen, gemaakte en gebreide
goederen, zeil, dekens, enz. enz.
Grootte sortering, goedkoopste prijzen, stalen
op aanvraag p. o.

SIGARENHANDEL.
H. L. VAN RIJSWIJK,
Passage 40, — Rotonde,
DEN HAAG.
Speciale blikken verpakking
voor OOST- en WEST-INDIEN.

American Lunch-Room.
Café-Restaurant Bodega
Spijskaart met groote verscheidenheid.
Spuistraat 12. Den Haag.
L. H. A. STEVENS.

OPGERICHT 1820.
Erve J. v. d. BERGH
Hofleveranciers,
Nieuwstraat 9.
Specialiteit in
Fijne Java koffies, Java en China Theeën.

J. B. Benner,
HOFLEVERANCIER.
79 NOORDEINDE 79.
Piano's en Orgels.

Gevestigd sedert 1880. — BEKROOND 1888.
KOFFERFABRIEK
Wed. F. K. N. BORN & Zn.
Fabriek en magazijn van Koffers,
tassen en lederwaren.
Fabriek WESTERBAANSTRAAT 1 E.
Magazijn VEENKADE 44a,
hoek Westerbaanstraat.

Parfumeriën
Toilet-artikelen enz.,
E. Letitre,
Passage 13.

Atelier voor Reparatien.
Goud, Zilver, Diamant en Horloges,
J. L. BERNHARDI Jr.
Vlamingstraat 11. Den Haag,
tegenover de Fransche Bazar.

Firma D. SCHERRENBERG,
NIEUWE MOLSTRAAT 27.
Papierhandel, Stoom Papieren zakken-
fabriek en Drukkerij.
Afdeling inkoop van oud papier enz.
NIEUWE MOLSTRAAT 44.
TELEFOON 928.

VAN VEEN'S Theesalon.
's-GRAVENHAGE — PLAATS 33.
THEE, KOFFIE, GEMBER, SOJA, enz.
Jap. en Chin. Kunstvoorwerpen.

J. DRIESSEN.
Poelier.
PARKSTRAAT 19. DEN HAAG.
Telefoon 3102.

A. W. HEIJNEN
Noordeinde 48. Den Haag.
Hooftagenschap voor Den Haag en Omstreken van de
ODEON SPREEK-ZING-MACHINE.
Odeonplaten worden aan twee kanten bespeeld.
's-Gravenhaagsche Kofferfabriek
TASMANSTRAAT 72.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor alle soorten
Hand-, Reis-, Hut-, Mail- en Dienstbodencoffers.
Alle reparatien worden spoedig en net afgeleverd.
Aanbevelend **F. W. P. D. TOONEN**

Brückel Mutzenbach
Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
's GRAVENHAGE.
Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

VLEESCHHOUWERIJ van
Gebrs. de Zwaan,
HOFLEVERANCIERS.
WAGENSRAAT 37. Teleph 849. 's-GRAVENHAGE.
Bevelen zieh beleefdelijk aan voor de levering
van eerste kwaliteit **Rund-, Kalfs-
en Lamsvleesch.**

C. DONKER,
Telefoon 55. HOFSTRAAT 5 's-Gravenhage
Hoofd-Agent voor Nederland van de
WAPPENRAD RIJWIELEN,
uit de beroemde gewerfabriek te Steyr, Oostenrijk
PROPATRIA RIJWIELEN.

S. NETTO,
Firma H. P. v. d. BURGH & Zn.,
WITTE DE WITHSTRAAT 36,
DEN HAAG.
Hoeden, Petten en Heeren Mode-Magazijn.
Overhemden op maat, Fantasie Vesten.

F. HINTZE, Spuistraat 60.
Kunst- en inoorderaier.
Specialiteit in tabaks-, sigaren- en sigaretten-
pijpen. Wandelstokken.
Atelier voor reparatie van waaiers, ivoor,
parelmoer en schildpad.
— — — Opmaken van horens. — — —

Stoffeerdery, Bedden- en Meubelmakerij
Opgericht 1875.
M. C. Kreeft,
Wijd Achterom 113. Den Haag.
Werkplaatsen Hofspui 5B.
— — — COMPLETE MEUBLEERING. — — —

Firma P. J. KOK.
Dag. Groenmarkt 38
TELEFOON 2508.
Spekslagerij en handel in
uitsluitend 1ste kwaliteit fijne
vleeschwaren.

Spuutwater en Limonade
op **Kogelflesschen** bij abonnement.
Stoomfabriek van koolzuurhoudende dranken.
Laan 26a, 28 & 28a
bij de GROOTE MARKT.

SIGARENFABRIKANT.
UITSLUITEND HANDWERK.
E. J. G. OSKAM,
Importeur van Havana-Sigaren.
Den Haag, Hoogstraat 27. Telefoon 2403.
Speciale verpakking voor Indiën.

Heeren hoedenmagazijn
Jean Meyer.
Passage 49--51--52.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, **LENSVELT NICOLA,**
DEN HAAG. TELEFOON No. 2531. **VEENESTRAAT 23.**
Luncheon room.
KOFFIE. — THEE. — CHOCOLADE.

„A la Parisienne.”
J. KROGER. SPUISTRAAT 32. DEN HAAG.
3de huis van af de Passage.
Dames en Kinderkleeding.
SPECIALITEIT REFORMKLEEDING.
CHIQUE COUPE. ACCURATE BEWERKING.

KLEEDERMAKERIJ
VAN
P. F. J. VAN ZUIJLEN,
PIET-HEINSTRAT 55.
Soliede stoffen goedpassende Coupe.
Billijke prijzen.

A. A. BOLT,
Confiseur, Pâtissier. — **HOFLEVERANCIER.**
BANKASTRAAT 4f, 4c, 4d, 4e.
Echte Indische Spekkoeke.
Ook verkrijgbaar in „BOEATAN,” Plaats 9.

Sigaren en Sigaretten
Magazijn „WILHELMINA”
Gedempte Burgwal 39,
Den Haag.
Monsters worden gratis en franco op aan-
vraag toegezonden.

DE KINDERWINKEL.
Specialiteit in Kinderhoeden,
Mantels, Jurken enz. enz.
Levering van complete Luiermanden.
J. T. H. VRIES. Schoolstraat 32.
Gevestigd sedert 1876.

COMPAGNIE BORDELAISE
Lange Poten 23.
Pilsener Urquel.
Wijnen en Gedistilleerd.

J. M. RIEL,
Hemsterhuisstraat 72.
Drogerijen, Specerijen, Chemicaliën,
Verfwaren, Lakken en Vernissen.
SPONZEN en ZEEMEN.

J. C. FERON,
MAGAZIJN VAN MEUBELN EN SPIEGELS.
Behangerij en Stoffeerdery.
VEENKADE 6. — DEN HAAG.

F. HAPPEL, Drogist
1ste Wagenstraat 63. DEN HAAG.
Drogerijen, Chemicaliën, Binnen- en Buitenlandsche
Geneesmiddelen, Zeepen, Eau de Cologne enz.
Specialiteit: Happel's beroemd elsteroogen-
en huidzeiltinctuur f 0.40 per flacon franco p. p.
na ontvangst van postwissel ad f 0.50.

Wijnhandel.
J. R. SNOECK HENKEMANS,
Firma VOSS & Co.,
's GRAVENHAGE. — — — LAAN 10.
Telefoon 1973.
Vraag de prijscourant.

J. H. F. LEMPERS,
SPUISTRAAT 68, 's-GRAVENHAGE.
Grootste sortering in
Chineesch, Japansch, Porcelein en
Delftsch Aardewerk en Luxe-Artikelen.

Confiserie, Chocolaterie **PASSAGE 30**
Grootte sortering TABLETTEN van
de eerste binnen- en buitenlandsche huizen.
Karstel's Florabonbons, Rumboonen,
Moccaboonen enz.
Prima Cacaopoeders van Van Houten,
Karstel, Suchard enz.

J. KNEGTEL
IN
Gedistilleerd, Wijnen en Likeuren
Bierbottelarij.
SPECIALITEIT IN COGNAC.
Bankastraat 91. Den Haag.

MAGAZIJN van
RIJWIELEN, ONDERDEELN,
en Sportartikelen.
1e Klas Reparatie-Inrichting.
Aanbevelend,
JOSEPH VAN BOMMEL,
Agent der GLOBE RIJWIELEN,
Donnonweg 17a, Den Haag, (hoek Spekstraat).

Coiffeur. **Maison Elsevier.** Parfumeur.
29, BUITENHOF
(vis à vis de la vieille prison)
LA HAYE. Téléphone No. 3386.
Salon de Coiffure de Premier Ordre.
Procédé Antiseptique.
Parfumerie et Brosserie Française et Anglaise.
Grand choix d'éponges.

Vins de Bourgogne
Lupé Chôlet
Cave chez: Mr. P. J. Schretlen
export. négt en vins.
Korte Houtstraat 33, Telef. 223.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1--3.
Lingeriën. — Corsets.
Uitzetten. — Luiermanden.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, JACOB CATSSTRAAT 182 - 210.
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers 15 procent uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 's-GRAVENHAGE
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREEN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwielen en Onderdeelen
Fabriceert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwielen en Motorhersteller.

L. van Gasteren, Westeinde 331.
Prachtige verb. Singer hoogarm-
machine van f 47,50 nu contant f 25.
Gebruikte van af f 6.
Reparatien spoedig en billijk.
Alle Onderdeelen verkrijgbaar tegen geringen prijs.

J. G. VAN LEEUWEN.
Tabak, Sigaren en Sigaretten
Magazijn.
Nieuw Duinoord
Valeriusstraat 88

Handel in Koloniale Waren en Comestibles.
Indische Ingrediënten.
Speciaal adres voor diverse soorten
prima Java Theeën.
DANKERTSSTRAAT 43, bij de Groot Hertoginnelaan.
TELEFOON 3361. PUBLIEK STATION.

G. J. R. VAN DER GAAG & Zn.
Drogerijen. — Chemicaliën.
Pharmaceutische Specialités.
SAD-, TOILET-, WERKSPONSEN.
Eau de Cologne.
27 GROENMARKT. Telefoon 2512.

Gebr. van de Water
104 Witte de Withstr.
HANDEL IN
Roomboter, Kaas, Eieren en
Fijne Vleeschwaren.
Franco aan huis bezorgen.

Dick's
DAMP-PROOF BOOT & SHOES
Are Superior to all others.
Spuistraat 4. den Haag.
Piet Heinstraat zo. } Telef. 3332.

M. J. Meijsen,
Confiseur, Pâtissier, Glacier, Cuisinier.
PIET HEINSTRAT No. 110.
— — — Telefoon 1744. — — —
Levering van koude en warme Schotels.
Dejeuners. — Diners. — Soupers.

Kon. Nederl. Mandenfabriek
Ferd. van Vliet.
Noordeinde 158.
Interc. Telefoon 3160.
— REPARATIE-INRICHTING. —

Firma A. L. J. & W. DE HAAS,
Vleeschhouwers. — Hofleveranciers.
35 Wagenstraat.
Hoogste onderscheiding Prix d'Excel-
lence Zilveren Medaille v/h. Gem.
Restuur van den Haag.

Wed. S. CALFF.
PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.
Soliede adres van Dames-, Heeren-
en Kinderschoeisel, Kousen en Hee-
ren Sokken. Specialiteit in Militaire Hand-
schoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

PAUL C. KAISER,
— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —
Prinsstraat 86,
Elandstraat 94a,
Weimarstraat 35,
Heerenracht 24,
Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,
levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

A. B. Brons.
Behanger, Stoffeeder en
Beddenmaker,
Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.
Solide atwerking Billijke prijzen.

WED. I. HOEK & Zonen
Visch-, Wild-, Fruit- en Comestibleshandel
2 Vos in Tuinstraat 2,
's-Gravenhage,
Telef. Interc. 675. Verzending naar Oost- en West-Indië.

MAISON THEODOOR.
Th. A. J. HUIJNINK.
Salon pour la coupe des
cheveux et barbe.
Specialité pour des articles de toilet.
Hofstraat 7. La Haye.

T. H. v. WESSEL,
Sigaren Magazijn
DE INDISCHE WIJK
Bankastraat 20a, Den Haag.

J. W. POULUS,
Vlamingstraat 49, DEN HAAG.
Magazijn van GULD, ZILVER en HORLOGES.
Speciaal Atelier tot het repareren van alle
mogelijke artikelen, als: Goud, Zilver, fijne
Nikkelwaren, Horloges, enz. enz., tegen
uiterst billijke prijzen.

WERKTUIGKUNDIG
EN ELECTROTECHNISCH BUREAU.
Handel in OPEL-RIJWIELEN.
L. M. VAN TETTERODE & Co.
Tasmanstraat 104.
bij de Prins Hendrikstraat. — DEN HAAG.

Manufacturen en Dames Confectie.
Magazijn „Prins Maurits”
PIET HEINSTRAT 113.
Specialiteit in WITTE GOEDEREN.
Telefoon 4063.

J. J. REESER
Piet Heinstraat 116
Elandstraat 85 en 86.
Serre-Ameublementen.

G. J. HEEMSKERK,
Obrechtstraat 198, hoek Reinkenstraat.
KOLONIALE WAREN, COMESTIBLES.
Chocolade-Suikerwerken.
SAMBALLANS EN DIVERSEN.
Thuere en Papandajanthoe.

De Hollandsche Nijverheid,
— Lange Poten 20, Den Haag. —
Speciaal Magazijn van
Eigengemaakte Dames- en Kinderondergoederen.
Soliede afwerking. — Billijkste prijzen.

Firma H. W. DUBEL
NOORDEINDE 4.
HOF- EN RIJKSLEVERANCIER
HOLOGER EN OPTICIEN.

Fabriek van Kantoorboeken
H. J. van Bukel,
NIEUWE MOLSTRAAT 50.
Alle soorten van Bindwerk, Etui- en Cartonnage-
werk. Opplakken en Vernissen van Landkaarten.
Nette afwerking. Billijke prijzen.

Wed. S. CALFF.
PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.
Soliede adres van Dames-, Heeren-
en Kinderschoeisel, Kousen en Hee-
ren Sokken. Specialiteit in Militaire Hand-
schoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

PAUL C. KAISER,
— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —
Prinsstraat 86,
Elandstraat 94a,
Weimarstraat 35,
Heerenracht 24,
Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,
levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

A. B. Brons.
Behanger, Stoffeeder en
Beddenmaker,
Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.
Solide atwerking Billijke prijzen.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1--3.
Lingeriën. — Corsets.
Uitzetten. — Luiermanden.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, JACOB CATSSTRAAT 182 - 210.
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers 15 procent uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 's-GRAVENHAGE
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREEN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwielen en Onderdeelen
Fabriceert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwielen en Motorhersteller.

L. van Gasteren, Westeinde 331.
Prachtige verb. Singer hoogarm-
machine van f 47,50 nu contant f 25.
Gebruikte van af f 6.
Reparatien spoedig en billijk.
Alle Onderdeelen verkrijgbaar tegen geringen prijs.

